

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Києво-Могилянська академія»
Факультет правничих наук
Кафедра кримінального та кримінального процесуального права

Магістерська робота
Освітній ступінь – магістр

На тему: **« МЕТОДИКА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ
ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ, ЗНИЩЕННЯ ЧИ
ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ»**
**Investigation Method of Crimes of Knowingly Untrue Reports About the Threat to the Security
of Citizens, Destructions or Damage of Rroperty Objects**

Виконав: студент 2-го року навчання
Спеціальності
081 Право
Морзинський Олександр
Олександрович
Керівник магістерської роботи
Удовенко Жанна Володимирівна
Доцент кафедри кримінального та
кримінального процесуального права
доктор юридичних наук, доцент
Рецензент _____
Магістерська робота захищена з
оцінкою _____
Секретар ЕК _____
«___» _____ 2023

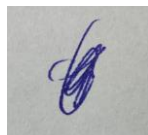

Київ 2023

Декларація академічної доброчесності

Я, Морзинський Олександр Олександрович, студент 2 року навчання магістерської програми за спеціальністю 081 «Право» факультету правничих наук НаУКМА:

- підтверджую, що написана мною магістерська робота на тему «Методика розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності » відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, передбачених пунктами 3.1.1-3.1.6 Положення про академічну доброчесність здобувачів НаУКМА від 07.03.2018 року, зі змістом якого я ознайомлений;
- підтверджую, що надана мною електронна версія роботи є остаточною і готовою до перевірки;
- згідний на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям академічної доброчесності, у будь -який спосіб, у тому числі порівняння змісту роботи та формування звіту подібності за допомогою електронної системи Unicheck;
- даю згоду на архівування моєї роботи в репозитаріях та базах даних університету для порівняння цієї та майбутніх робіт.

10 травня 2023 року
О.О.

Морзинський

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ.....	7
1.1 Сутність, генезис завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.....	7
1.2 Поняття криміналістичної характеристики злочинів та її класифікація.....	9
РОЗДІЛ 2. ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ.....	15
2.1 Способи вчинення злочинів завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності....	15
2.2 Обстановка вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.....	19
2.3 Слідова картина завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.....	24
2.4 Особа злочинця завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.....	26
РОЗДІЛ 3. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ.....	31
3.1 Слідчі ситуації та слідчі версії з метою встановлення обставин завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності	31
3.2 Організація перевірки повідомлення про завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності ..	36
3.3 Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.....	42
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Наразі наша держава переживає нелегкі часи. Окупація Кримського півострова, початок АТО, повномасштабна війна. У зв'язку з цим простежується інша проблема-збільшення випадків завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, безпеці громадян та їх майну.

Відповідний злочин є серйозною загрозою громадському порядку, оскільки суспільна небезпека даного злочину полягає в тому, що їх розповсюдження неминуче завдає значну моральну та матеріальну шкоду. Це виявляється у виникненні стурбованості та паніки в населення, що в свою чергу може спричинити розлад здоров'я окремих громадян. Реагування на неправдиві повідомлення про замінування об'єктів, тягне за собою не тільки порушення нормального функціонування підприємств, установ, організацій, руху транспорту, а й значні затрати сил, часу і коштів з боку органів правопорядку. На перевірку неправдивих повідомлень про загрозу вибуху марно витрачається значний грошовий ресурс, адже залучається багато спеціальної техніки, велика кількість осіб із числа спеціальних силових і експертних підрозділів, медичних закладів, пожежної охорони, зупиняється робота підприємств і організацій, які втрачають прибутки та авторитет. Все це завдає величезних матеріальних збитків державі та підприємницькій діяльності суб'єктів.

Правоохоронні органи в процесі розслідування досліджуваного злочину стикаються з труднощами. Це пояснюється відсутністю у слідчих належної професійної підготовки, зокрема, яка включатиме знання про механізм вчинення відповідного злочину, обстановку та можливого використанню криміналістичних методів, прийомів, засобів збирання, розслідування і оцінки доказів.

Відповідні обставини призводять до незадовільного стану їх розслідування. Наявність криміналістичної методики розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності полегшить досягнення позитивних результатів. Виходячи з вищезазначеного, дана тема є **актуальною** для дослідження.

Наукове значення дослідження полягає в тому, що в роботі сформульовано низку наукових положень, висновків та рекомендацій з удосконалення методики розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів, що мають важливе теоретичне та практичне значення.

Окремі питання щодо методики розслідування злочинів досліджували такі криміналісти : Ю. П. Аленін, В.П. Бахін, В.І. Галаган, А.В. Іщенко, Н.І. Клименко, Є.Д. Лукянчик, В.В. Тіщенко, Ж.В. Удовенко та інші науковці. Проте, питання методики розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності досліджувалось фрагментарно.

Об'єктом дослідження виступають суспільні відносини, що виникають у діяльності слідчих з розслідування неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Предметом дослідження є методика розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Метою дослідження є визначенні теоретичних основ та розуміння методики розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Відповідно до поставленої мети були поставлені *завдання дослідження*:

- дослідити сутність та генезис завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності;
- розкрити поняття криміналістичної характеристики та її класифікації;
- визначити способи вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;
- означити обстановку вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;
- надати слідову картину завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

- охарактеризувати особу злочинця завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;
- визначити слідчі ситуації та слідчі версії з метою встановлення обставин завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;
- розкрити перевірку повідомлення про завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності
- надати особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає система загальнонаукових і спеціальних методів. Специфічність мети та завдань дослідження зумовили необхідність використання діалектичного методу під час вивчення елементів криміналістичної характеристики. Під час дослідження генезису окремих проблем предмета роботи використовувався історично-правовий метод. Системно-структурний метод надав можливість проаналізувати тактику проведення окремих слідчих (розшукових) дій при розслідуванні зазначеної категорії кримінальних проваджень. Порівняльно-правовий метод застосовувався для зіставлення наявних теоретичних підходів щодо визначення сутності криміналістичної характеристики.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ

ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО

ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ

ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

1.1 Сутність, генезис завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності

Поняття завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян пройшло тривалий процес формування. Вперше злочин завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці згадується в “Уголовном уложении” 1903 році, де визначався як злочин, що може “возбудить общественную тревогу слуха о правительственном распоряжении, общественном бедствии или ином событии”. Надалі уже в кримінальному кодексі УРСР 1922 року передбачалась відповідальність за поширення з контрреволюційною метою неправдивих чуток або неправдивих відомостей, які могли посіяти паніку серед населення, викликати недовіру до влади або дискредитувати її. Під час Другої світової війни указом Президії Верховного Суду СРСР від 16 березня 1941 року “Об ответственности за распространение ложных слухов, возбуждающих тревогу среди населения” була запроваджена кримінальна відповідальність за розповсюдження неправдивих відомостей. У новому кримінальному кодексі 1960 року такий склад був відсутній. Але він охоплювався частиною 2 статті 206 Кримінального кодексу Української РСР як злісне хуліганство[1].

У зв'язку зі значним розповсюдженням відповідного злочину на території України, Законом України від 26 січня 1993 року № 2935-XII, Кримінальний кодекс України 1960 року, було доповнено статтею 206-2, яка передбачала відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці.

У чинному Кримінальному кодексі України 2001 року цей склад злочину, визначений сьогодні у статті 259.

Відповідний злочин передбачає відповідальність за :

- завідомо неправдиве повідомлення про підготовку вибуху, підпалу або інших дій, які загрожують загибеллю людей чи іншими тяжкими наслідками (ч.1 ст. 259 КК України);
- те саме діяння, вчинене повторно, або якщо воно спричинило тяжкі наслідки (ч 2. ст. 259 КК України) [2, с. 87].

Законодавець відніс цей злочин до злочинів проти громадської безпеки. Склад відповідного злочину виглядає наступним чином.

За своєю природою неправдиве повідомлення є активним вираженням в усній, письмовій, особистій або анонімній інформації про підготовку злочину. Цей злочин вважається закінченим із моменту повідомлення неправдивої інформації.

Неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів приватної, комунальної власності має такі ознаки:

- містить вигадані відомості про вчинення загально небезпечних злочинів (про збройні напади, про закладену в тому чи іншому приміщенні вибухівку, про підготовленні підпали тощо) або про стихійне чи інше загальне лихо (землетрус , викиди радіоактивних речовин, дуже небезпечні епідемії);
- відзначається правдоподібністю і може сприйматися тим кому воно адресоване , як реальна загроза їх безпеці;
- про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо.

Суб'єктом даного злочину є фізична осудна особа, котра вчинила данини злочин у віці не молодше 16 років.

Злочин передбачений статтею 259 КК є умисним злочином. Також у злочинця має бути прямий умисел на вчинення відповідного злочину. особа усвідомлює про суспільно небезпечний характер свого діяння (повідомлення), знає про її неправдивість та бажає довести його до відома невизначеної кількості людей чи представників організацій, установ або органів влади). Непрямий умисел виключає відповідальність передбачену статтею 259 КК України. Мета завідомо неправдивого повідомлення його цілі можуть бути різними. Від бажання помсти до звичайного хуліганства. Також варто враховувати, що вчинення завідомо

неправдивого повідомлення без мети виключає прямий умисел, а значить і злочин, передбачений ст. 259 КК України[3].

1.2 Поняття криміналістичної характеристики злочинів та її класифікація.

Методика розслідування злочинів залежить від правильного використання криміналістичної характеристики злочинів відповідної категорії.

Поняття криміналістичної характеристики злочину було запроваджено відносно недавно, а саме наприкінці 60-их на початку 70-их років минулого століття. Проте, ідея криміналістичної характеристики існує давно і втілювалась в приватних криміналістичних методиках, в яких було визначено її окремі елементи та підкреслювалась важливість в організації та направленні розслідування.[4, с.169]

Теорія криміналістичної характеристики пройшла довгий шлях від фрагментарних не завжди системних досліджень до розвиненої науково-практичної конструкції, яка знайшла відображення в роботах авторитетних учених криміналістів.

Становлення та розвиток криміналістичної характеристики можна поділити на два етапи:

- перший - радянський;
- другий - сучасний[5, с.35].

Багато науковців-криміналістів намагались дати визначення змісту поняття “Криміналістична характеристика злочину”.

Зокрема П.Д. Біленчук посилаючись на А.В. Старушкевича, зазначав, що криміналістична характеристика – це модель системи зведених відомостей про криміналістично значимі ознаки виду, групи або конкретного злочину[6, с. 359].

В. С. Кузьмічов, Г. І. Прокопенко зазначали, що криміналістична характеристика – це своєрідна інформаційна модель, що являє собою якісно-кількісний опис типових ознак конкретного виду (групи) злочинів.[7, с. 252]

В.М.Лога вважає, що криміналістична характеристика це результат наукового аналізу та узагальнення емпіричних даних у вигляді систематизованого опису типових криміналістично значимих ознак, який надає можливість для ефективного виявлення, розкриття та розслідування цього виду злочинів[8, с.24].

Підсумовуючи, можна сказати, що криміналістична характеристика-це сукупність взаємозалежних криміналістично-значимих елементів, які допомагають при розкритті різних видів злочинів.

Криміналісти В.К.Лисиченко, Н.І.Клименко, П.Д. Біленчук виділяють такі функції криміналістичної характеристики:

а) прикладна (полягає в тому, що інформація про типові ознаки та їх зв'язки впливає на хід розкриття та розслідування злочинів);

б) пізнавальна (полягає в тому, що криміналістична характеристика виду (групи) або конкретного злочину виділяє їх ознаки з навколишнього середовища і таким чином допомагає суб'єкту пізнання пізнавати об'єкт – злочин);

в) заміщення (полягає в тому, що правильно побудована криміналістична характеристика виду (групи) конкретного злочину є інформаційною моделлю, а тому заміщає оригінал – вид (групу) або конкретний злочин – і тим самим допомагає їх краще пізнавати);

г) інформаційна (полягає в тому, що криміналістична характеристика виду (групи) конкретного злочину не тільки відображає вихідну інформацію про об'єкт пізнання, а й допомагає отримати нову інформацію про нього);

д) прогностична (проявляється в тому, що на основі криміналістичної характеристики виду (групи) або конкретного злочину можна робити науково обґрунтовані прогнози);

е)організаційно-методична (полягає в тому, що криміналістична характеристика видів (груп) або конкретного злочину допомагає правильно вибрати методи розслідування і організувати роботу по кримінальній справі).[6, с.366].

На сучасному етапі науковці здебільшого зосередились на розробці криміналістичних характеристик окремих груп, видів і підвидів злочинів та поглиблення формування теорії криміналістичної характеристики злочинів.

На цьому етапі у певних науковців почали з'являтися сумніви щодо можливості та доцільності існування та подальших розробок відповідної категорії як компоненту методики розслідування злочинів. Вони зазначали, що криміналістична характеристика не виправдала свого призначення, перетворилась в ілюзію, криміналістичний фантом [9, с.100].

Проте, з такою позицією неможливо погодитись, оскільки криміналістична характеристика відіграє важливе практичне значення.

Значення криміналістичної характеристики полягає в тому, що на початку розслідування, коли немає достатньо інформації, за рахунок стійких кореляційних зв'язків між її окремими елементами вона дозволяє висунути обґрунтовані версії відносно невстановлених обставин, особи злочинця, будувати інформаційні моделі щодо події злочину [10, с.195].

Чаплинська Ю.А. наголошувала, що основними напрямками використання криміналістичної характеристики будуть:

- виявлення злочинів, висунення версій про злочинний характер тієї чи іншої події;
- висунення версій про особу злочинця ;
- висунення версій про вчинення злочину групою осіб;
- використання відомостей про типові місця приховування та реалізації викраденого для розшуку предмета посягання;
- використання відомостей про типові місця приховування та реалізації викраденого для розшуку предметів посягання;

- застосування даних про механізм слідоутворення для правильного визначення кола можливих джерел інформації про злочин, більш цілеспрямованої роботи з їх виявлення, для виявлення матеріальних слідів в ході огляду [10, с.195].

Зважаючи на те, що більшість вчених розкривають поняття криміналістичної характеристики злочинів через елементи, варто розкрити погляди науковців щодо кількості таких елементів.

Питання щодо кількості елементів криміналістичної характеристики залишається дискусійним. Різні науковці називають від 4 до 15 елементів.

Наведемо кілька позицій науковців з відповідного питання.

Так Філіпова О.Г виділили такі п'ять елементів криміналістичної характеристики: 1) спосіб приготування, вчинення і приховання злочину; 2) місце, час, обстановка, знаряддя і засоби вчинення злочину; 3) предмет замаху; 4) особа потерпілого; 5) особа злочинця; 6) сліди злочину в широкому розумінні [11, с.35].

В. С. Кузьмічов і Г. І. Прокопенко, включають такі складові:

- предмет безпосереднього злочинного посягання (найрізноманітніші об'єкти органічного та неорганічного походження);
- спосіб вчинення злочину у його широкому розумінні (обставини приготування, вчинення і приховування злочину, спосіб дії суб'єкта, що використовується для досягнення поставленої мети);
- типову «слідову картину» злочину в її широкій інтерпретації (сукупність джерел матеріальних та ідеальних відображень у навколишній матеріальній обстановці вчиненого злочину);
- особу злочинця (опис людини як соціально-біологічної системи, властивості та ознаки якої відображуються у матеріальному середовищі);
- особу потерпілого (для окремих видів чи груп злочинів: демографічні дані, відомості про спосіб життя, риси характеру, звички, зв'язки та стосунки, ознаки віктимності тощо)[12, с.253].

Як зазначає Іщенко А.В., криміналістична характеристика має складну структуру, яка складається з таких елементів :

- характеристики типової вихідної інформації;

- системи даних про типові способи скоєння та приховування даного виду злочину та типових наслідках їх застосування;
- відомості про особу злочинця та імовірні мотиви злочину;
- дані про особу потерпілого та типовий предмет злочинного посягання;
- дані про деякі типові обставини вчинення злочину (місце, час, обстановка);
- дані про типові обставини, що сприяють вчиненню злочину [13, с.181].

Проаналізувавши основні погляди вищевказаних науковців та їх колег можна зробити висновок про те, що науковцями зазвичай виділяються чотири основних елементів криміналістичної характеристики злочинів:

- спосіб вчинення злочину;
- слідова картина;
- обстановка вчинення злочину;
- особа злочинця.

Саме ці елементи є основними при визначенні криміналістичної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Отже, у зв'язку з подіями в Україні (АТО, окупація Кримського півострова, повномасштабна війна) збільшилась кількість завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, безпеці громадян та їх майну. Це в свою чергу викликає необхідність розробки криміналістичної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, безпеці громадян та їх майну.

Криміналістична характеристика пройшла тривалий період становлення в процесі якого вчені визначили зміст та структурні елементи криміналістичної характеристики. На сучасному етапі виникли сумніви щодо доцільності подальшої розробки відповідного поняття.

Проте, наразі розробка криміналістичної характеристики злочинів залишається актуальною, оскільки дозволяє висувати версії щодо невстановлених обставин, а також сприяє вибору слідчим напрямків розслідування злочину.

РОЗДІЛ 2

ЕЛЕМЕНТИ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВИХ ПОВІДОМЛЕНЬ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ ГРОМАДЯН, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

2.1 Способи вчинення злочинів завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Спосіб криміналістичної характеристики є найважливішим елементом криміналістичної характеристики злочину. Вивчення способу здійснення злочину займає одне з центральних місць в криміналістиці та забезпечує вирішення ряду пошукових задач[14, с.28].

В залежності від специфічної винної поведінки, особливостей ситуацій, що виникають до та після скоєння злочину, інших обставин структура способу вчинення злочину може бути тричленною (що включає поведінку суб'єкта до, під час та після вчинення злочину), двочленною (у різних комбінаціях) та одночленною (характеризувати поведінку суб'єкта лише під час самого злочинного діяння) [14, с.29].

Автори, зазвичай, погоджуються щодо визначення поняття способу. Проте, питання щодо елементів залишається суперечливим.

Одні вчені пропонують розглядати спосіб підготовки, спосіб здійснення та спосіб приховання як самостійні криміналістичні категорії. Інші ж вважають, що всі відповідні дії охоплюються способом здійснення кримінального правопорушення.

Однак, я погоджуюсь з авторами, які вважають, що приховування злочину входить в структуру способу здійснення злочину тільки якщо спочатку охоплюється умислом правопорушника. Якщо дії по приховуванню злочину не охоплюються єдиним злочинним умислом та не є продовженням попередній дій, то вони не можуть вважатись елементом способу .

Щодо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці, то за способом вчинення їх можна диференціювати на вчиненні з підготовкою та без. Нами проведено дослідження та встановлено, що у 87% випадків, зловмисники здійснювали попередню підготовку до вчинення злочинів.

Найчастіше вчинялись такі підготовчі заходи:

- вибір об'єкта посягання(28%)
- розробка плану злочину(27%)
- відшукування пристосувань і підготовка знарядь злочину (21%) (наприклад, смартфона, стартового пакету з SIM-картою, пристрою, що перешкоджає встановлення номера телефону чи змінює голос, диктофона тощо);
- розподіл ролей між співучасниками (14%)
- підбір співучасників злочину (8%)
- використання муляжів вибухового пристрою (2%).

Відповідні відомості свідчать про те, що злочинцями приділяється значна увага підготуванню злочинів.

Важливою частиною підготовки до вчинення злочину є вибір адресата, якому буде передаватись відповідне повідомлення

Аналіз судово-слідчої практики показує, що приблизно в 60% випадків завідомо неправдивих повідомлень про загрозу громадській безпеці надходили в поліцію, в 30% - безпосередньо організації, які зазнають погрози. Відповідне співвідношення свідчить про те, що зловмисники розуміючи, що саме поліція здійснюватиме перевірку відповідної установи на предмет наявності загрози, намагаючись добитись негайного реагування на погрози, здійснює таке повідомлення [14, ст.31-32].

Центральне місце в структурі способу вчинення злочину займають дії злочинця з доведення відомостей про акт, що готується, безпосередньо до адресата. У криміналістиці розрізняють два такі способи: безпосередньо (усно, віч-на-віч) та опосередковано[15].

До останнього способу відносять повідомлення інформації: письмово; телефоном; з використанням інших засобів зв'язку (наприклад, Інтернету) через ЗМІ або третіх осіб.

На даний час переважна більшість злочинів вчиняється з використанням технічних засобів передачі інформації. З розвитком глобальної мережі Інтернет злочинцям стало набагато легше вчиняти відповідні злочини.

Зокрема, досить часто неправдиві повідомлення про замінування об'єкта здійснюються електронною поштою на адресу Державної служби України з надзвичайних ситуацій[16, с.4].

Проте, на даному етапі телефони залишаються ключовими інструментами при вчиненні відповідного злочину. Вони використовуються у 90% повідомлень про цей злочин.

Використання злочинцем телефону як знаряддя вчинення злочину обумовлено кількома чинниками:

- прагнення витратити найменше зусиль і часу на втілення злочинного задуму;
- можливість перебувати на значній відстані від самого місця злочину (інколи така особа може перебувати в іншій області);
- об'єктивною доступністю відповідних засобів зв'язку [17, с.140].

Лише за їх відсутності злочинець обирає інший спосіб для вчинення цього злочину.

Те, що злочинці найбільше надають перевагу засобам телефонного зв'язку свідчить про те, що використання відповідних засобів є не тільки способом вчинення, а й способом приховання відповідного злочину. Використовуючи телефон, порушник не тільки вчиняє відповідний злочин, а й намагається уникнути його викриття.

До типових способів приховування відносять:

- передача повідомлення на телефон не обладнаний автоматичним визначником номера;
- передача інформації шляхом незаконного підключення до телекомунікаційної мережі;

- зміна голосу (чи зовнішності) під час повідомлення про загрозу безпеці ;
- відтворення аудіозапису із записаним заздалегідь повідомленням;
- відтворення під час повідомлення про загрозу заздалегідь підготованого повідомлення [17, с.141].

Як показує практика, заходів спрямованих на приховування злочину, зазвичай не здійснюють діти, особи, які перебувають в стані сп'яніння, чи страждають на психічні розлади[15].

Як зазначає О.І. Герасимів в криміналістичній літературі вирізняють низку обставин, що дають підстави зробити припущення про неправдивий характер повідомлення про загрозу. Ними можуть бути:

- повідомлення про загрозу вибуху по телефону голосом дитини;
- передача повідомлення про загрозу вибуху нечіткою мовою(внаслідок сп'яніння чи хвороби);
- ірраціональний зміст повідомлення;
- зі змісту повідомлення про загрозу вибуху можна зробити висновок, що його автор не має уяви про потужність вибуху, місце розташування зарядів, або ж про сам “замінований” об’єкт [16, с.141].

Повідомлення можна розділити на: відкриті (з вказівкою на прізвище, ім’я, по-батькові та інші данні особи, яка повідомляє інформацію) і анонімні (без вказівки своїх даних). У 96% випадків повідомлення є анонімними, лише в 4% містяться відомості про осіб, які зробили повідомлення, проте як правило, не правдиві [18, с.141].

Багаторічна практика слідчих показує, що якщо особа вказала свої достовірні данні, при повідомленні про можливу загрозу, то в більшості випадків йдеться не про свідоме неправдиве повідомлення, а про сумлінну оману особи, яка повідомила про загрозу[18, с. 140].

Вираженням способу вчинення злочину є зміст повідомлення, а саме: інформація про характер і місце злочину, що готується.

У своїй роботі “Способи завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження типових об’єктів власності”

В.М. Лога проаналізувала слідчо-судову практику та зробила висновки, що: “в 100% випадків у завідомо неправдивому повідомленні про загрозу безпеці мова йде про вибух, що готується. Ця обставина підтверджує той факт, що вибух є досить серйозним засобом залякування людей” [19, с.182].

В.П. Бахін та М.А. Михайлов зазначають, що чим вища частота реальних вибухів, тим це краще для анонімів, оскільки підсилює віру в людей, що загроза може реалізуватись [19, с.183].

2.2 Обстановка вчинення злочину завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об’єктів власності.

Обстановка визнається багатьма вченими як важливий елемент криміналістичної характеристики, оскільки містить інформацію, яка взаємопов’язана з відомостями про інші її елементи, а також може впливати на їх зміст. Тому обстановка є невід’ємним елементом криміналістичної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення або пошкодження об’єктів власності.

Криміналістична наука пропонує два підходи до розуміння обстановки злочину. У вузькому сенсі - це обстановка місця події (злочину), що виступає як сукупність об’єктів матеріального світу, яка відображає інформацію стосовно вчиненого злочину[20,с.180].

Такий підхід звужує можливості дослідження відповідного питання, оскільки бере до уваги тільки матеріальні складові події вчинення злочину і залишає без уваги важливі елементи, які є невід’ємною частиною структури обстановки вчинення злочину[20, 180].

У широкому сенсі обстановка вже розглядається як більш масштабна категорія, оскільки аналізується на більш глибокому рівні [20, ст.180].

Під обстановкою В.Ю. Шепітько розумів частину матеріального середовища, що містить крім ділянки території, сукупність різних предметів, поведінку учасників події, психологічні взаємовідносини між ними [21, с.184].

Тобто це не тільки об'єктивні фактори але й сама поведінка учасників злочину. Наразі вчені притримується саме такого підходу до обстановки.

Як елемент криміналістичної характеристики, обстановка вчинення злочинів завжди має принципове значення для розслідування злочинів. Так аналіз обстановки вчинення злочину дає важливу криміналістичну інформацію, таку як: час, місце, спосіб злочину. Відповідна інформація допоможе при виборі найбільш правильних шляхів і методів розслідування, зокрема допоможе у виявленні і вилученні слідів, організації пошуку свідків-очевидців, встановленні та затриманні злочинця по гарячих слідах [22, с.43].

Визначаючи обстановку злочину кваліфікованого за статтею 259 КК варто розглядати відповідний елемент з позиції його складових. Дослідження складових дозволить побачити цілісну картину.

Місце і час є обов'язковими обставинами, що мають бути встановленні при розслідуванні кожного кримінального провадження. Знання точного місця і часу злочину складає відповідну "базу". Це необхідні точки відліку, фундаментальні положення, спираючись і орієнтуючись на які, йде процес виявлення носіїв інформації, оволодіння інформацією й її використання з пошуково-пізнавальною метою [23, с.37].

Важливою частиною обстановки вчинення досліджуваного злочину є час їх вчинення. Встановлення часу вчинення злочину є важливою умовою вдалого розслідування. Слідчі версії стають більш обґрунтованими, а пошук доказів- більш раціональним і результативним. Маючи уявлення про час вчинення розслідуваного злочину, простіше визначити де в першу чергу потрібно шукати свідків і інші джерела доказів, серед яких осіб найімовірніше можна виявити підозрюваного .

Як вказує В.М. Плетенець у криміналістиці час вчинення злочину визначають за допомогою таких одиниць як доба, тиждень, місяці, пора року. Встановлення часу за цими характеристиками дозволяє визначити умови освітлення і як наслідок, призводить до визначення ймовірності спостереження за процесом вчинення злочину сторонніми особами-очевидцями. Це дозволить

правоохоронцям отримати максимальну кількість відомостей від не зацікавлених у ході та результаті розслідування осіб [22, с.44].

Показники кількості надходження повідомлень відповідно до часу доби не однорідні. Нами проведено дослідження та встановлено, що: вранці - 13%; удень - 51%; ввечері - 23%; вночі - 13%. В період з 7 до 18 години об'єктами загрози вказувались в 75% - навчальні заклади, в 6%- житлові будинки, 19% (інші об'єкти такі як будинки органів влади, промислові підприємства, місця відпочинку та розваг, автотранспорт) [14, с.22-23].

У вечірній та нічний час картина змінюється. З 18 до 22 години надходить тільки 20% повідомлень про замінування навчальних закладів, але різко збільшується кількість повідомлень щодо житлових будинків - 34%, місця відпочинку і розваг 16%, в 10%- вокзали, в 20% – інші об'єкти. В період між 22 і 7 годинами мінують в 50% житлові будинки, в 4% учбові заклади, в 18% - місця відпочинку і розваг, в 26% - інші об'єкти[14, с.22-23].

Пояснити такі відомості можна, розуміючи закономірність зв'язку між місцем псевдомінування, часу повідомлення та мотивом і ціллю здійснення злочину.

Повідомлення про загрозу вибуху навчальних закладів і підприємств спрямовуються з метою зриву навчального процесу. Найбільша кількість отриманих повідомлень в період з 8 до 18 години обумовлена тим, що в цей час проводиться навчання у школах, коледжах, університетах, а також здійснюється праця на підприємствах та установах. У вечірній та нічний час в учнів та студентів зникає зацікавленість в мінуванні навчальних закладів, оскільки у вечірній час освітні установи не працюють. Аналогічна ситуація спостерігається щодо підприємств та організацій.

Інша ситуація складається при аналізі кількості дзвінків, які стосуються загрози підриву житлових будинків. Велика кількість повідомлень надходить в вечірній і нічний час, коли більшість людей знаходяться вдома. Особи, які повідомляють завідомо неправдиву інформацію про підготовку вибуху житлових

будинків бажають порушити спокій мешканців, викликати відчуття страху, тривоги. В більшості випадків діють з хуліганських мотивів.

Має значення і характеристика дня тижня надходження повідомлення про загрозу. Так, наприклад у робочі дні вони складають - 90% злочинів, у вихідні - 10% [14, с.23].

Якщо проаналізувати відповідні відомості, то з'ясуємо, що найбільша кількість повідомлень припадає саме на робочі дні. У вихідні повідомлень про загрозу вибуху значно менше. Така динаміка пояснюється тим, що у вихідні дні відсутня мотивація для здійснення відповідних дій, оскільки відсутній робочий процес. Діти ж у вихідні не можуть здійснювати таких дій, оскільки знаходяться під контролем батьків.

Важливе значення має і пора року. Згідно з даними отриманими в ході дослідження, відповідні злочини вчиняються: влітку - у 18% випадків, взимку - у 20% випадків, навесні - у 28% випадків, восени - у 34% випадках [14, с.23].

Наведені відомості також свідчать про те, що літом зменшується кількість повідомлень. Причина такого скорочення є те, що літо-пора канікул та відпусток. Те саме стосується зимового періоду, оскільки у зв'язку із святами, значна частина установ та навчальних закладів не працює. Причиною збільшення кількості відповідних злочинів восени вбачаємо у початку навчального року, а весною- його закінчення.

Розглянемо місце вчинення завідомо неправдивого повідомлення . Так, відповідно до проведеного дослідження встановлено, що зазвичай, на момент передачі повідомлення про загрозу безпеці, найчастіше злочинці перебували за місцем :

- Свого проживання - 30%;
- Навчання - 20%;
- Відпочинку - 11%;
- Роботи - 9%;
- В іншої особи - 5%[14, с. 26].

Встановлення точного місця розташування особи під час передачі повідомлення дозволить отримати велику кількість криміналістично значущої інформації, а саме: чому особа перебувала в цьому місці на момент передачі та що правопорушника пов'язує з цим місцем. Відповідна інформація дозволить висувати версії, щодо причини перебування у цьому місці, сприятиме встановленню особи правопорушника, а також очевидців, свідків.

Важливим є показник знаходження особи на момент передачі повідомлення за адміністративно-територіальною характеристикою. Так місцем знаходження злочинців були :

- Обласний центр - 71 %;
- Місто - 18 %;
- Населений пункт районного значення - 10%;
- Село -1 % [13, с.26].

Наведені відомості свідчать про те, що злочини, пов'язані з завідомо неправдивими повідомленнями про загрозу безпеці, здійснюються в основному в обласних центрах та містах. В сільській місцевості вони не є поширеними, зафіксовані тільки одиничні випадки. Пояснюється це тим, що завдяки великому скупченню населення в містах, там легше “злитись” з натовпом. В селах жителі на видноті, а тому у разі скоєння злочину не складно встановити винного [13, с.25].

Заслуговує на увагу й інша характеристика, що визначає знаходження зловмисника щодо об'єкта загрози на момент її висловлення. Нами встановлено, що у 32% випадків злочинець знаходився на території об'єкта, у безпосередній близькості – у 14%, в одному місті - у 48%, у межах області у 4%, в іншій області - у 4% .

Відповідні данні дозволяють говорити про наявність у злочинця зацікавленості у спостереженні за наслідками свого злочинного діяння. Також вони свідчать про те, що переважна більшість злочинів вчиняються місцевими мешканцями. Ця обставина визначає організацію заходів з пошуку зловмисника [14, с.25].

Злочин, як і будь яка інша система зумовлюється обстановкою його вчинення і є пов'язаною з діями злочинця. Це означає, що злочинець вчиняє, а також у разі наявності готує та приховує злочин у конкретних умовах обстановки.

Певні науковці зазначають, що в обстановці відображуються окремі особистісні риси злочинця, котрий формує її повністю або частково, у більшому чи меншому ступені прилаштовуючись до неї або використовуючи її без будь-якого прилаштування, а іноді без урахування її особливостей. Це може досягатися шляхом урахуванням злочинцем умов обстановки при обранні певного способу підготовки, вчинення чи приховування злочину [14, с.27].

В.М. Плетенець зазначає, що за злочином кваліфікованим за статтею 259 КК слід говорити не про формування особою обстановки, а очікування певних, необхідних злочинцю обставин та фактів. За злочином розглядуваної категорії можна вести мову здебільшого про прилаштування до обстановки чи здійснення низки дій без будь-якого прилаштування або і без її урахування [22, с.51].

Відповідно злочинець може зайняти або активну або пасивну позицію. Як зазначає В.В. Тіщенко, при активній позиції він не тільки враховує конкретну обстановку в динаміці сприятливих чи несприятливих факторів, але і намагається змінити її, створити такі умови які б сприяли реалізації його злочинного задуму та прихованню злочину. При плануванні злочину особа оцінює обстановку, з'ясовує та аналізує умови, що перешкоджають реалізації її намірів. Оскільки умови, в яких знаходиться об'єкт, що цікавить злочинця, є динамічними у тому чи іншому ступені, він намагається підібрати для здійснення свого замислу найбільш сприятливі.[24, с.66].

Активність зайнятої злочинцем позиції зумовлюється метою, мотивацією дій, а також соціально-демографічними чинниками. Залежно від них особа визначатиме свої дії з урахуванням або ігноруванням умов вчинення злочину[22, с.51].

2.3 Слідова картина завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Слідова картина є не менш важливим елементом криміналістичної характеристики, оскільки, як зазначав Г. Гросс, сліди злочину є джерелом інформації про подію злочину та особу злочинця [22, с.32].

На сьогодні велика кількість вчених наголошують на необхідності дослідження слідової картини. Проте, серед них немає єдиної думки щодо того що утворюють сліди. Одні вважають, що саме обстановка зумовлює сліди. Інші ж наголошують на зв'язку слідів із способом дій.

Одні науковці стверджували, що подія злочину та підготовка до нього (на всіх його етапах) відбуваються у певній обстановці, елементи якої залишають свої сліди зовні, які можуть бути виявленими та вивченими під час розслідування [25, ст.41].

Проте, В.М. Плетенець зазначав, що можна погодитись з відповідною позицією, якщо йдеться про такі злочини як крадіжка, розбій, вбивство. З високою ймовірністю на місцях вчинення відповідних злочинів можна виявити велику кількість слідів. Але якщо говорити про злочин передбачений статтею 259 КК України, то переважно сліди визначають саме за способом вчинення відповідного злочину [22, ст.33].

Відповідне можна пояснити тим, що у разі виявлення слідів на місці вчинення злочину важко сказати, чи це сліди злочинної діяльності чи це продукт побутової діяльності. Тому в таких випадках сліди будуть виявляти в першу чергу поза межами місця вчинення злочину і вони будуть пов'язані не з обстановкою, а саме зі способом його вчинення. Тому спосіб передачі повідомлення про загрозу може дати нам інформацію про місцезнаходження слідів. Відповідні факти підтверджуються словами науковців.

Кожен спосіб вчинення злочину залишає тільки йому притаманні сліди [26, с.300].

Якщо злочинець передає повідомлення особисто, то у особи, яка отримала таке повідомлення, у пам'яті зберігається образ такої особи. При аудіовізуальному контакті запам'ятовуються особливості зовнішнього вигляду і комплекс ознак голосу та усного мовлення. Якщо контакт був тільки візуальним або тільки

аудіальним, то відповідно запам'ятовуються ознаки або зовнішності або ознаки голосу і усного мовлення [22,34].

Якщо повідомлення передається з використанням матеріальних носіїв, то на них залишається певна інформація у вигляді слідів. Дослідження носіїв інформації і матеріалів, за допомогою яких інформація фіксувалась на носіях, можуть дати важливу криміналістично значущу інформацію. Так можуть бути встановлені друковані твори (та видавництва), які були використані для формування тексту повідомлення.

Наразі більшість слідів вилучались поза місцем вчинення злочину.

У всіх випадках повідомлення, у пам'яті осіб, які отримували такі повідомлення, утворювались ідеальні сліди у вигляді звукової інформації, але слідчі рідко використовують такі сліди, оскільки складно за їх допомогою встановити інформацію необхідну для розслідування [14, с.28].

Найбільше слідчими використовувались сліди, які утворювались у вигляді вхідної та вихідної інформації і знаходились в операторів зв'язку, абонентами якого були злочинець та особа, що прийняла повідомлення, а також сліди у вигляді голосового повідомлення у чергових частинах відділів поліції, до яких надходила відповідна інформація [22, ст.34].

2.4 Особа злочинця завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Для успішного розслідування та розкриття завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності необхідно досліджувати та вивчати особу, яка вчиняє відповідні злочини. Особа злочинця – один із найважливіших структурних елементів криміналістичної характеристики відповідних злочинів.

Як зазначає Н.М. Негрич, в юридичних науках кримінального циклу інтерес до особи пояснюється тим, що людина виступає як ініціатор, автор усіх протиправних діянь, і тому проблема пізнання особи злочинця через вивчення

вчиненого, проблема впливу на особистість з метою запобігання здійснення нею аналогічних діянь у майбутньому є визначальною для предмета наук кримінального циклу [27, 255].

На сьогодні між вченими немає консенсусу щодо кількості та змісту ознак, які характеризують особу злочинця.

На думку М.В. Салтевського, характеристика особи злочинця повинна надавати опис людини як соціально-біологічної системи, властивості та ознаки якої відображаються в матеріальному середовищі й використовуються для розслідування злочинів [28, с.422]. Також зважаючи на те, що особа злочинця характеризується багатоманітністю властивостей і якостей, то можна виділити такі три основні компоненти:

- 1) біологічний;
- 2) соціально-демографічний;
- 3) морально-психічний [27, с.255].

В.М. Плетенець погоджується з позиціями авторів, які вважають, що використання певних властивостей людини допоможе у розслідуванні певних категорій злочинів. Проте фізичні та біологічні властивості не сприяють у визначенні злочинів передбачених статтею 259 Кримінального кодексу України. Тобто не можна визначити залежність між певними фізичними (наприклад, формою тулуба) або біологічними (наприклад, голосом) властивостями та особою, яка вчинює злочини зазначеної категорії. Злочинцю для вчинення цього виду злочину не обов'язково мати фізичну силу (наприклад щоб зламати ґрати при крадіжці) або володіти певними біологічними ознаками (наприклад, голосом, мовою, особливостями почерку) властивостями та особою, яка вчинює злочини зазначеної категорії. Тому насамперед відомості соціально-демографічного характеру визначають властивості осіб, схильних до вчинення даних злочинів, і відповідним чином наповнюють змістом елемент криміналістичної характеристики “особа злочинця” [22, с.58].

Проаналізуємо соціально-демографічні данні, що характеризують особу злочинця. Однією з таких ознак є статева приналежність.

В результаті проведеного дослідження, нами встановлено що здебільшого саме особами чоловічої статті (89%) вчиняються суспільно небезпечні діяння.

Відповідні данні можуть допомогти працівникам органів внутрішніх справ при висуненні версій, зокрема в першу чергу має бути висунуте припущення щодо причетності до даного злочину осіб чоловічої статті [22, с.59].

Варто звернути і на вікову категорію злочинців, відповідного виду злочинів.

Відповідно до вивчених кримінальних справ, з'ясовано кількість злочинів вчинених повною віковою категорією, зокрема: особи віком від 14 до 16 років вчиняють 11% даних злочинів; з 16 до 18 років - 15%; з 18 до 25 років - 40%; з 25 до 35 років - 10%; з 35 до 45 років - 14%; понад 45 років - 10%. Наведені відомості дозволяють побачити, що основними суб'єктами злочину передбаченого статтею 259 КК особи середнього віку. Ці дані допоможуть звужити коло пошуку винних серед певних категорій осіб.

Важливе значення для вивчення особи злочинця має встановлення рівня освіченості злочинців. Так встановлено, що: 14% складають особи з повною вищою або базовою вищою освітою, з професійно-технічною освітою - 20%; із загальною середньою освітою - 62%; з неповною середньою освітою - 4%.

З відповідних даних можемо побачити, що осіб із загальною повною середньою освітою найбільше, оскільки відповідно до частини 1 статті 53 Конституції України повна загальна середня освіта є обов'язковою [22, с.60].

Певну роль відіграє і зв'язок злочинця з адресатом загрози . У результаті вивчення кримінальних справ було з'ясовано, що: у 40% випадках учні навчального закладу; у 30% працівники підприємства; у 30% особи, які намагаються працевлаштуватись.

З'ясування місця проживання особи злочинця стосовно об'єкта посягання також має значення. Так за злочинами кваліфікованими за статтею 259 Кримінального кодексу України вчиняються особами, які є: у 91% місцевими мешканцями; у 9% інших областей України [22, с.61].

Таким чином правоохоронцям необхідно спрямувати свої зусилля на пошук винного, який є місцевим мешканцем.

Потребує уваги і встановлення стану осудності особи злочинця. Встановлено, що на обліку у психоневрологічному диспансері знаходились 6%; наркологічному – 6%. Бачимо, що зазвичай злочини відповідної категорії вчиняються здоровими людьми, які усвідомлюють та керують своїми діями [14,с. 48].

Важливою обставиною, яка характеризує особу злочинця є наявність попередньої судимості. Встановлено, що раніше засудженими були тільки 7%. При цьому раніше судимих за статтею 259 КК не виявлено [22, с.62].

Не меншої уваги потребує і з'ясування факту вчинення злочину у співучасті. Неодноразовими є випадки, коли особа під впливом інших осіб, вчиняє певний злочин у групі. 259 стаття КК не передбачає вчинення цього злочину групою осіб, проте це не виключає наявності таких злочинів. Відповідний злочин вчинявся групою осіб за попередньою домовленістю у 5% випадків. Це говорить про те, що цей злочин зазвичай вчиняють одноосібно [22, с.62].

Важливими також є відомості щодо мотиву та мети винного. Встановлено, що у 58% випадках такі злочини вчиняються з хуліганських мотивів. В таких випадках правопорушники зазвичай переслідували мету: розважитись, пожартувати або помститись.

На підставі результатів нашого дослідження можемо сформулювати портрет злочинця.

Так, зазвичай злочин передбачені статтею 259 КК вчиняються одноособово осудними особами чоловічої статі віком від 18 до 25 років з повною середньою освітою. Великою є ймовірність причетності осіб, які працюють або навчаються у відповідному закладі. При цьому в основному вони всі є місцевими мешканцями, які попереднього злочинного досвіду не мали. Водночас вчиняли цей злочин з хуліганських мотивів, а також переслідуючи такі цілі як жарти, розвага, помста.

Відповідні відомості можуть надати працівникам правоохоронним органам можливість висунути версії і спланувати розслідування злочину [22, с.66].

Отже, криміналістична характеристика є важливим структурним компонентом та теоретичною основою методики розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності .

Структуру криміналістичної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності складають наступні елементи: 1) спосіб вчинення; 2) обстановка вчинення; 3) слідова картина; 4) особа злочинця.

Криміналістична характеристика завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності як інформаційна модель даного виду злочину може використовуватись при розслідуванні будь-яких діянь, кваліфікованих за статтею 259 КК України

РОЗДІЛ 3

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСНОВИ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗАВІДОМО НЕПРАВДИВОГО ПОВІДОМЛЕННЯ ПРО ЗАГРОЗУ БЕЗПЕЦІ, ЗНИЩЕННЯ ЧИ ПОШКОДЖЕННЯ ОБ'ЄКТІВ ВЛАСНОСТІ

3.1 Слідчі ситуації та слідчі версії з метою встановлення обставин завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Відповідно до статті 2 Кримінального процесуального кодексу України одним з головних завдань кримінального провадження є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування. Виконання цих завдань залежить від належності, продуманості та організованості такого процесу. Саме тому процес розслідування чітко розподілений на проміжки, етапи.

Зазвичай, виділяють початковий, наступний та завершальний етапи. Такий поділ є умовним і в часових межах є різним щодо кожного злочину, а також дискусійним.

Надзвичайно важливим етапом розслідування є початковий етап, оскільки саме на цьому етапі збирається основна маса доказів, які стануть фундаментом для встановлення істини.

На початковому етапі також визначається напрямок подальшого розслідування. Правильне ж визначення напрямку розслідування у початковий його період у будь-якому випадку багато в чому залежить від знання і вмілої оцінки типових слідчих ситуацій розслідування і відповідно повноти і обґрунтованості кола слідчих версій, висунутих на основі зазначеного аналізу і оцінки, від вдалого вибору у плані перевірки цих версій комплексу необхідних початкових слідчих дій та встановлення їх черговості.

Поняття слідчої ситуації відіграє важливу роль при проведенні розслідування на початковому етапі. Як влучно зазначає А. Мазур у роботі « Межі початкового етапу розслідування » : «помилки на початковому етапі, неправильна оцінка слідчої ситуації та інші прогалини у слідчій діяльності з великою ймовірністю негативно вплинуть на встановлення істини у кримінальному провадженні»[29, с. 435].

Саме тому ми зосередили увагу на дослідженні слідчої ситуації. Успішне розкриття та розслідування злочинів завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності, залежить від вміння особи, яка проводить розслідування, враховувати в своїй роботі різні слідчі ситуації.

Зважаючи на те, що розслідування злочинів неможливе без оцінки слідчих ситуацій варто глибше проаналізувати це поняття та звернутись до деяких поглядів науковців.

Як зазначає Салтевський М.В., слідча ситуація- це сукупність обставин конкретної події злочину, актуалізованих слідчим, дізнавачем, прокурором, судом, що здійснюють його розкриття , розслідування і попередження, тобто це сукупність актуалізованої суб'єктами кримінального процесу доказової інформації , відображених в матеріальній обстановці події злочину[28,с.302].

Заслуговує на увагу визначення наведене Г.А. Матусевським, який вважає, що слідча ситуація розслідування – це уявна динамічна модель , що відображає інформаційно-логічний, тактико-психологічний, тактико-керівний та організаційний стани, що склались у кримінальній справі та характеризує сприятливий (чи не сприятливий) перебіг процесу розслідування .

Він наголошує, що обстановка , яка склалась на тому чи іншому етапі розслідування, представляє собою певний комплекс обставин, які визначаються різноманітними чинниками[12, с.165-169].

Важливо навести визначення надане С.В. Велікановим, який визначає слідчу ситуацію, як сукупність сформованих на певному етапі умов – стану та обстановки розслідування, що сприймаються, оцінюються і використовуються слідчим для

вирішення тактичних завдань і досягнення загальних (стратегічних) цілей розслідування[30,с. 9].

Отже підсумовуючи, бачимо, що слідча ситуація це певна сукупність інформації, яка допомагає визначити подальший хід розслідування та спосіб дії в залежності від ситуації яка склалась. Також кожний етап має свої слідчі ситуації.

У криміналістиці прийнято розрізняти поняття слідчої ситуації в широкому та вузькому розуміннях. У широкому розумінні під слідчою ситуацією розуміють сукупність усіх умов , що впливають на розслідування та визначають його особливості , а у вузькому – характеристика інформаційних даних, що має слідство на конкретному етапі розслідування[31,с. 351].

На слідчі ситуації можуть впливати об'єктивні та суб'єктивні фактори. В контексті нашого дослідження до об'єктивних чинників слід віднести: наявність очевидців на місці події під час вчинення злочину, наявність у злочинця попереднього досвіду та застосування ним заходів знищення окремих слідів та доказів. До суб'єктивних чинників відносять: оперативність виїзду на місце події, якість проведеного огляду, планування подальшого розслідування.

Отже бачимо, що велика кількість факторів впливає на формування слідчих ситуацій даного виду злочину і відповідно це говорить про те, що кожна слідча ситуація індивідуальна.

Незважаючи на те, що кожен злочин розглядуваної категорії є індивідуальним, за ними простежується певні подібні риси. Виникнення схожої сукупності умов дозволяє простежити їх та сформулювати типові слідчі ситуації за злочинами розглядуваної категорії [22, с. 103].

Важливою є думка науковця Плетенця В.М. який вказує, що:« Висвітлення цих ситуацій за певним злочином дозволяє здійснювати розслідування на якісно новому рівні. Передбачення настання певної ситуації та її аналіз сприяють визначенню напрямків вжиття відповідних заходів організаційного характеру з метою здійснення впливу на неї»[22, с. 102].

Отже бачимо, що типові слідчі ситуації, це важливий інструмент слідчого, який дозволяє вивести розслідування на якісно інший рівень, оскільки дозволяє сформулювати алгоритм дій в ситуаціях найбільш характерних для певного злочину.

Далі ми дослідимо типові слідчі ситуації та алгоритми дії при їх виникненні.

О.І. Герасимів типовими слідчими ситуаціями на початковому етапі розслідування злочинів пов'язаних із завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці громадян знищення чи пошкодження об'єктів власності визначав такі:

- 1) до поліції надійшло повідомлення від аноніма про замінування чи загрозу підпалу якогось конкретного об'єкта (особи заявника і підозрюваного невідомі);
- 2) до поліції надійшло повідомлення від посадової особи чи громадянина, яка там працює та проживає, про те, що невідома особа повідомила її про замінування чи підпал об'єкта (особа заявника відома, підозрювана особа невідома);
- 3) до поліції надійшло повідомлення від особи про виявлення на території якогось об'єкта схожого на вибуховий пристрій чи об'єкт із запальною сумішшю [18, с. 146].

Науковець Плетенець В.М. пропонує чотиричленну градацію типових слідчих ситуацій за злочинами, кваліфікованих відповідно до статті 259 КК України. Така градація дозволяє висвітлити всі можливі ситуації, що можуть скластись на початковому етапі розслідування відповідного злочину [22, с.104].

В основу цієї класифікації покладено критерій наявності або відсутності інформації про особу злочинця :

- 1) злочинець відомий, його затримано під час протиправного діяння або відразу після його вчинення;
- 2) злочинець відомий, але він з місця вчинення злочину зник;
- 3) злочинець невідомий, але є окремі данні про нього;
- 4) Злочинець невідомий і не виявлено інформації про нього.

На початковому етапі розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження майна, у першій слідчій ситуації слідчому може бути запропонований наступний алгоритм дій:

У першій слідчій ситуації вчиняються такі дії : 1)перевірка об'єкта вибухотехнічною службою;2) огляд місця події;3)тимчасовий доступ до речей і документів; 4)допит свідків, потерпілих, підозрюваних; 5)відібрання експериментальних зразків голосу; 6)пред'явлення до впізнання; 7)обшук; 8)призначення експертиз (вибухотехнічної та фоноскопичної); 9)огляд мобільного телефона.

У другій слідчій ситуації вчиняються такі дії: 1)перевірка об'єкта вибухотехнічною службою;2)огляд місця події;3)огляд місця з якого передано повідомлення;4)тимчасовий доступ до речей та документів; 5)допит свідків, потерпілих ;6)відібрання експериментальних зразків голосу;7)призначення експертиз (вибухотехнічної та фоноскопичної); 8)пред'явлення до впізнання .

У третій ситуації вчиняються такі дії : 1)Перевірка об'єкта вибух технічною службою ;2)огляд місця події;3)огляд місця з якого передано повідомлення;4)тимчасовий доступ до речей та документів; 5)допит свідків, потерпілих;6)відібрання експериментальних зразків голосу;7)призначення експертиз (вибухотехнічної та фоноскопичної);8)вилучення роздруківок вхідної та вихідної інформації телефонів, аудіокaset з чергової частини Національної поліції.

У четвертій ситуації вчиняються такі дії: 1)Перевірка об'єкта вибух технічною службою ;2)огляд місця події;3) огляд місця з якого передано повідомлення;4)тимчасовий доступ до речей та документів; 5)допит свідків, потерпілих ;6)відібрання експериментальних зразків голосу;7)призначення експертиз (вибухотехнічної та фоноскопичної);8) вилучення роздруківок вхідної та вихідної інформації телефонів, аудіокaset з чергової частини Національної поліції.

Отже бачимо, що слідчі ситуації мають важливе значення для розслідування, оскільки дозволяють сформувати план дій у випадку різних ситуацій. Також розгляд кожної типової слідчої ситуації в цілому, а також окремих її напрямів дає можливість на початковому етапі розслідування висунути конкретні версії щодо підозрюваного, мети і мотивів злочину та інших обставин, які потребують встановлення та доведення, для планування слідчих та оперативно-розшукових заходів з метою збирання доказів та їх перевірки[1; с. 172].

Далі наведемо найбільш типові версії:

- Вчинено злочин передбачений статтею 259 КК України;
- Вчинено інший злочин(наявна підтверджена інформація про справжнє замінування чи наміпу підпалу);
- Злочин не було вчинено(заявник сумлінно помилявся у наявності в події ознак злочину).
- Використовуючи данні отриманні під час аналізу криміналістичної характеристики , нами встановлено і інші ймовірні версії вчинення злочину.

Так:

- Злочин вчинено особою чоловічої статті;
- Злочин вчинено з попередньою підготовкою;
- Злочин учинено однією особою або групою осіб;
- Злочин учинено особою у стані сп'яніння;
- Злочин вчинено особою, яка страждає на психічні розлади;
- Злочин вчинено особою, яка працює чи навчається у цьому закладі;
- Злочин вчинено з хуліганських мотивів [18, с.149].

3.2 Організація перевірки повідомлення про завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності .

У кримінальних провадженнях про завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності важливе значення має етап отримання та перевірки повідомлення з відповідним змістом. Від правильності дій на цьому етапі залежить кількість та якість зібраної інформації, що впливає на швидкість розслідування та на успіх загалом.

На сьогодні серед вчених немає єдиного погляду щодо необхідності виділяти та розглядати особливості відкриття кримінального провадження як самостійний елемент структури методики єдиного злочину. Одні автори наголошують на

необхідності виділяти цей компонент методики окремого виду злочину. Інші не вважають за потрібне його виділяти[22,с.68].

Ми підтримуємо позицію авторів першої категорії, бо вважаємо, що особливості порядку відкриття кримінального провадження та проведення огляду мають важливе значення для встановлення обставин події та розслідування злочину.

Досудове розслідування по даній категорії злочинів проводиться у формі досудового слідства та відповідно до статті 216 Кримінального процесуального кодексу належить до підслідності слідчих органів Національної поліції.

Відповідно до ст. 214 Кримінального процесуального кодексу, підставою для внесення відомостей про кримінальне порушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань та початку досудового розслідування є подання заяви , повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або самостійне виявлення слідчим , прокурором з будь-якого джерела обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення .

Разом з тим аноніме повідомлення не може бути підставою для відкриття кримінального провадження та внесення відомостей у ЄРДР.

Як зазначає Верховний Суд колегією суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду у постанові по справі № 556/450/18, підставою для початку досудового розслідування є не будь-які прийняті та зареєстровані заяви, повідомлення, а лише ті з них, з яких вбачаються вагомні обставини, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення, короткий виклад, яких разом із прізвищем, ім'ям, по-батькові(найменуванням) потерпілого або заявника, серед іншого вноситься до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

При цьому у разі надходження до органів поліції анонімних повідомлень , що містять відомості про вчиненні кримінальні правопорушення, їх реєстрація здійснюється лише в підрозділах документального забезпечення. Після чого вони передаються за резолюцією керівника органу поліції , або особи яка виконує його обов'язки , до структурних підрозділів для використання в розкритті злочинів.

Отже, анонімна заява не реєструється як підстава для відкриття кримінального провадження, а лише є підставою для перевірки викладеної в ній інформації, після чого відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань можуть бути внесені за рапортом працівника поліції, який встановив наявність ознак злочину у заяві чи повідомленні[32].

Відповідно до думки Золотарьова Р.Г., під час перевірки потрібно встановити: 1) точний склад повідомлення, наявність у ньому відомостей про підготовку акту тероризму (вибуху підпалу, тощо), а не про інші злочинні дії; 2) неправдивий характер повідомлення, тобто невідповідність повідомлення дійсності (відсутність вибухонебезпечного предмету на відповідному об'єкті); 3) наявність або відсутність підстав для відмови у порушенні кримінальної справи. [22, с. 90].

Варто також додати, що для кваліфікації відповідного діяння за статтею 259 Кримінального кодексу необхідно щоб воно мало такі ознаки:

- містити вигадані відомості про вчинення загальнонебезпечних злочинів (про збройні напади, про закладену в тому чи іншому приміщенні вибухівку, про підготовленні підпали тощо) або про стихійне чи загальне лихо (землетрус, викиди радіоактивних речовин, дуже небезпечні епідемії);
- відзначатись правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресовано , як реальна загроза їх безпеці;
- про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо повідомлення може бути відкритим (під час мітингу, зборів тощо), замаскованим під чужим іменем або анонімним [33, с.160].

У разі наявності вагомих обставин, що можуть свідчити про вчинення кримінального правопорушення слідчий або прокурор невідкладно, але не пізніше 24 години після подання заяви, повідомлення про вчинене кримінальне правопорушення або самостійного виявлення ним правопорушення з будь-якого джерела, зобов'язаний внести відомості до Єдиного реєстру досудових

розслідувань, розпочати розслідування(ч. 1 ст. 214 Кримінального процесуального кодексу).

Далі розглянемо порядок дій слідчих органів при отриманні повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

При надходженні повідомлення про вибух по телефону, черговий повинен діяти за певним алгоритмом.

Так при отриманні інформації про підготовку вибуху на гарячу лінію Національної поліції «102», черговий повинен діяти відповідно до наказу МВС України № 357 від 27.04.2020.

Він повинен негайно, після отримання повідомлення з будь-якого джерела про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності або можливе вчинення терористичного акту:

- 1) Доповісти начальникові органу поліції, особі, яка виконує його обов'язки, або відповідальному від керівництва органу поліції;
- 2) Організувати направлення на місце події нарядів поліції;
- 3) Поінформувати чергового територіального підрозділу СБУ, керівників чи відповідальних працівників кіберполіції, карного розшуку, вибухотехнічної служби інших підрозділів поліції для перевірки в межах компетенції перевірки об'єктивності, достовірності отриманого повідомлення та збирання додаткової інформації щодо його суті[34].

При передачі повідомлення правопорушником, потрібно уважно його вислухати, розмову із заявником вести в уповільненому темпі, не перебиваючи його, але дотримуватися методу перепитування, посиляючись на незадовільну якість зв'язку чи неправильне розуміння[34]. Також можна інсценувати розмову з іншою особою або заявити про те, що ви не маєте права вести такі переговори, та повідомити, що розмовляти з ним має керівник такого працівника. Однак, використовувати такі прийоми можна тільки при сильній мотивації злочинця бути почутим.

Для встановлення абонентського номера телефону, місця, із якого веде розмову заявник, а також отримання якісного матеріалу для подальшого

фоноскопичного дослідження можна застосувати метод уточнень, наприклад: «Де зараз знаходиться вибуховий пристрій?; Коли він має спрацювати?; Який він має вигляд? якого типу (саморобний, міна, граната тощо)?; Яким способом він буде підірваний? Хто його встановив ?; З якою метою встановлений (мотиви: помста, вимагання тощо)?». Якщо правопорушник відповідає на питання, то це означає те, що говорить людина, а не записаний на диктофон голос[34].

Можна запропонувати заявнику якусь альтернативу його діям, поставити кілька запитань, які примусять особу замислитися і висловити ще декілька думок (наприклад, поцікавитися: "Ви вважаєте, що Ваше повідомлення має підґрунтя?" або "Що Ви пропонуєте, щоб не допустити вибуху?" тощо). І лише наприкінці розмови спробувати поцікавитися анкетними даними особи, яка телефонує. При цьому, краще використовувати звернення у формі, яка спонукала б заявника до добровільних дій (наприклад: "Чи не могли б Ви назвати своє прізвище?", "Ви вважаєте за доцільне назвати своє прізвище та адресу?" тощо)[34].

У випадку, якщо реєстратор мовленнєвої інформації не працює, потрібно точно зафіксувати слова особи, яка телефонує. Під час розмови звернути увагу на: а) зміст загрози; б) специфіку голосу та мови особи, яка дзвонила; в) наявність і характер шумів зафіксованих під час розмови[34].

Зміст повідомлення може дати орієнтовну пошукову інформацію при зіставленні з криміналістичною характеристикою відповідного злочину.

Оперативний аналіз голосу та мови, особи яка здійснила дзвінок сприяє встановленню (з різною долею ймовірності) таких особливостей характеристики особи злочинця як стать, приблизний вік, емоційний стан, інтонацію (спокійна, погрозлива, попереджувальна, тиха, криклива тощо), діалект, акцент; дефекти мовлення (картавість, шепелявість, заїкання інші особливості мовлення).

Аналіз характеру шумів, на фоні яких тривала телефонна розмова, може допомогти у визначенні місця з якого здійснювалась розмова. Так шум від двигуна авто або шум вулиці говорить про те, що повідомлення було здійснено на вулиці, а його відсутність - про здійснення дзвінка з квартири.

Вміння слухати є важливою навичкою спеціаліста, який веде переговори . Надаючи можливість виговоритись, він не тільки знижує напругу в даній ситуації, а й отримує інформацію про особу, яка дзвонила. В деяких ситуаціях можливості виговоритись буде достатньо, для того щоб особа відмовилась від задуманого.

При веденні переговорів зі злочинцем можуть допомогти психологічні техніки побудови сприятливих взаємовідносин . Це наприклад:

- 1.Розмова «однією мовою». Можна досягнути взаєморозуміння, якщо черговий використовуватиме ту ж систему знаків що і співрозмовник. Стиль розмови повинен відповідати особливостям тієї соціальної групи, до якої належить злочинець. Тоді нівелюються комунікативні бар'єри, які стали результатом соціальних, релігійних і професійних відмінностей.
- 2.Розуміння. Черговому потрібно поставити себе на місце злочинця, для того щоб зрозуміти його почуття та думки. Ця техніка може допомогти у перемовинах з особою яка має певні суб'єктивні проблеми і хочуть бути почутим.
3. Тепло, доброзичливість та м'якість. Необхідно проявляти психологічні почуття в перемовах зі злочинцем. Тепло може виражатись голосом, зацікавленістю, активною демонстрацією наміру зрозуміти злочинця, стурбованістю, досягненням необхідного рішення, вірою у існування такого рішення, підтримання надії злочинця на повне та часткове задоволення його потреб. Доброзичливість спілкування передбачає підвищену увагу до нюансів психологічного стану співбесідника.
4. Саморозкриття. Відверта в допустимій мірі інформація чергового про себе, свої почуття, інтереси, вподобання, аспекти професійного та особистого життя. Це все може допомогти вибудувати певний зв'язок із злочинцем . Тактика саморозкриття є ефективною, оскільки відвертість часто може викликати аналогічну реакцію у іншої сторони.
5. Втягнення у діалог. Розмовляючи із співбесідником, черговий повинен спрямовувати розмову у русло відповідей на питання які цікавлять злочинця. При цьому потрібно з повагою ставитись до його поглядів та займаних позицій.

Відповідна техніка працює в взаємозв'язку з іншими вищезазначеними техніками. Ця техніка є підсумковою при застосуванні інших чотирьох [35, с. 32-34].

Для забезпечення правильного виконання цих технік можливо варто на регулярній основі проводити тренінги на яких будуть роз'яснювати як правильно застосовувати техніки, розказуватимуть про практичні ситуації застосування цих технік. Знання цих технік також може допомогти при розслідуванні інших злочинів.

Зрозуміло, що у більшості випадків дзвінки злочинців не тривають довго і черговий просто немає можливості навіть встановити контакт з тим, хто повідомляє про небезпеку. Останній швидко передає повідомлення і завершує дзвінок. В такому випадку складно отримати, якусь важливу інформацію. Проте, якщо людина хоче викликати резонансу, то вона захоче упевнитись, що будуть здійсненні певні заходи. В такому випадку обов'язково починається діалог, і тут завдання чергового зробити так, щоб він тривав якомога довше [35, с. 32-34].

Отже бачимо, що початковий етап займає визначальне місце в структурі етапів, оскільки на цьому етапі закладається фундамент для встановлення об'єктивної істини та збирається велика кількість доказів. Правильне ж визначення напряму розслідування у початковий його період у будь-якому випадку багато в чому залежить від знання і вмілої оцінки типових слідчих ситуацій розслідування і відповідно повноти і обґрунтованості кола слідчих версій, висунутих на основі зазначеного аналізу і оцінки. Також важливого значення на початковому етапі розслідування має процес отримання та перевірки повідомлення про загрозу безпеці та знищення чи пошкодження об'єктів власності. Від правильності дій під час цих процесів залежить кількість та якість зібраної інформації, що впливає на швидкість розслідування та на успіх загалом.

3.4 Особливості проведення окремих слідчих (розшукових) дій під час розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Серед слідчих дій на початковому етапі розслідування спрямованих на отримання доказової інформації, щодо злочинів передбачених статтею 259 КК найважливіше значення має огляд. Важливість цієї слідчої дії зумовлюється тим, що його проведення забезпечує по-перше збір можливих доказів, які з часом можуть зникнути (наприклад, здійснення дзвінка із загальнодоступного місця, де сліди злочинця можуть змішатись з іншими), а по-друге допомагає слідчому в орієнтуванні слідчого в подальших напрямках діяльності(планування розслідування, побудова версій)[36, с. 135].

У криміналістичній літературі під оглядом розуміють слідчу дію, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єктів з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також інших обставин, що має значення для кримінального провадження[36,с.75].

Відповідно до статті 237 Кримінально процесуального кодексу об'єктами огляду можуть бути місцевість, помешкання, предмети та документи. Крім того, в ст. 214 Кримінально процесуального кодексу зазначається, що об'єктом огляду може бути також місце події. Огляд місця події є першочерговою, незамінною слідчою дією, а тому є одним із основних видів огляду.

Факт незамінності цієї слідчої дії під час розслідування злочинів, передбачених статтею 259 Кримінального кодексу, підтверджується результатами проведених анкетувань працівників слідчих підрозділів, згідно з якими відповідна слідча дія проводиться у 57 % випадків ,а також результатами вивчення кримінальних проваджень за розглядуваними злочинами, згідно з якими огляд місця події проводиться у 83 % випадків[14,с. 54].

Огляд повинен здійснюватися негайно після отримання повідомлення про подію злочину, що забезпечує отримання всебічної інформації про подію й оперативність у здійсненні розшукових заходів. Огляд може бути відкладений у зв'язку із несприятливими умовами, але з обов'язковим забезпеченням охорони місця події. Між отриманням вихідної інформації про вчинення злочину і початком проведення огляду (прибуття слідчо-оперативної групи) повинен проходити

мінімальний проміжок часу (зокрема, не повинен перевищувати 15 хвилин) [37,с. 16] .

Також ми погоджуємось з думкою висловленою Рибянець С.А. у роботі

“ Криміналістичне забезпечення розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці ”, що між часом, що проходить, та кількістю виявлених слідів існує зворотно-пропорційна залежність. Тобто, чим більше часу проходить з моменту злочину, тим менша кількість слідів виявляється, що впливає на показники розкриття суспільно небезпечних діянь, у тому числі розглядуваної категорії.[14, с. 55].

Як зазначає Єфімов М.М. серед завдань огляду місця події, криміналісти виділяють такий перелік:

- вивчення і фіксація обстановки місця події з метою з'ясування характеру та механізму події;
- виявлення та вилучення слідів злочину, які надалі можуть слугувати речовими доказами у провадженні;
- виявлення ознак, що характеризують осіб, які надалі можуть слугувати речовими доказами у провадженні ;
- фіксація особливостей, притаманних потерпілому та іншим об'єктам посягання;
- встановлення обставин , що відображають об'єктивну сторону злочину , час і спосіб його вчинення, дії злочинця на місці події;
- наслідки злочину , наявність причинного зв'язку між діями злочинця і наслідками;
- виявлення ознак, що вказують на мотиви і мету вчинення злочину;
- виявлення обставин, які сприяють вчиненню злочину[36,с.138].

Саме для забезпечення виконання всіх цих завдань, під час розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності, слідчий повинен проводити огляд за певним алгоритмом.

Огляд місця події за фактом повідомлення про загрозу безпеці доцільно розпочати з об'єкта загрози.

В цілях безпеки громадян проведення огляду об'єкта замінування проводиться тільки після евакуації громадян. Так з відповідного об'єкту евакуюються всі люди(мешканці, персонал, відвідувачі). Для уникнення паніки, доцільно не повідомляти справжню причину евакуації. Після того як люди вийдуть з об'єкта, якому загрожує небезпека, слід відвести їх на безпечну відстань. На відкритій місцевості безпечною вважається відстань не менше 100 метрів, а у будівлі не менше 50 метрів або на максимально можливу відстань . Відповідний об'єкт оточується працівниками поліції, які не допускають сторонніх осіб на певну відстань. Місце небезпеки огорожується сигнальною стрічкою або іншими контрольними засобами. Відключається газо-, водо-, електропостачання для зниження вторинних вражаючих факторів можливого вибуху. Також з'ясовується місцезнаходження небезпечних та шкідливих речовин для додаткового захисту. В цей час доцільно встановити приховане спостереження, за особами, які евакуюються із застосуванням фото-, відеозйомки та інших приладів. Оскільки немає змоги документально фіксувати хто евакуювався, спостереження за допомогою відео- та фотозйомки дозволить оперативно це зробити. Це дозволить в подальшому встановити кого не було, проте він мав в цей бути(студент мав бути на парах, учень у школі, працівник на своєму робочому місці) [22, с. 76].

Також у випадку евакуації великої кількості людей виникає необхідність їх направлення у декількох напрямках. При цьому евакуйованих спрямовують повз технічні засоби. Також варто не забувати про перекриття всіх інших виходів[22, с. 76].

В результаті аналізу вироків, за вчинення злочинів передбачених статтею 259 Кримінального кодексу, було встановлено , що досить часто серед натовпу людей, які спостерігають за евакуаційними заходами, виявляли зловмисників, які повідомили про загрозу безпеці цьому об'єкту .

В такому випадку доцільно діяти за алгоритмом запропонованим Плетенцем В.М. у вищевказаній роботі. Він зазначає, що в таких випадках необхідно створити умови за яких злочинець себе викриє.

Для цього потрібно встановити камеру, яка фіксуватиме поведінку людей з натовпу. Її слід встановити в будівлях, які знаходяться поблизу на рівні 2-3 поверху для забезпечення кращої видимості.

При цьому відеофіксацію бажано проводити з різних, по можливості протилежних точок. Це дозволить зафіксувати обличчя усіх осіб, які спостерігають за об'єктом загрози. Після прихованої відеозйомки, потрібно встановити камеру так, щоб її неможливо було не помітити особам, які спостерігають за об'єктом загрози. Такі дії спрямовані на те, що зловмисник уникаючи поля зору камери видасть себе. Відповідні відеозаписи в подальшому переглядаються і аналізуються [22, с.77].

Таким чином бачимо, що потрібно вчиняти дії направлені на виявлення злочинця уже на етапі евакуації людей, оскільки досить часто вони знаходяться поблизу об'єкта , якому загрожує небезпека.

Наступним етапом є проведення огляду місця щодо якого надійшло повідомлення про вибух. Проведення огляду здійснюється тільки після його огляду спеціалістами-вибухотехніками чи пожежниками. Вони першими оглядають місце події на предмет наявності вибухових пристроїв чи вибухівки, легкозаймистих речовин і дають дозвіл на проведення огляду членами СОГ[18, с.152].

Спочатку кінолог зі спеціально тренованою собакою обстежує об'єкт на предмет знаходження вибухових речовин чи їх залишків.

Якщо службовий собака виявляє запах вибухівки, кінолог сигналізує про наявність небезпеки у цьому місці[38, с. 36].

Для виявлення вибухівки також може застосовуватись спеціальне обладнання. Так вибухові пристрої можна виявити за допомогою реєстрації газоподібних випарів продуктів повільного розкладання або випару вибухових речовин. Реєстрація може здійснюватися за допомогою хімічного, спектрометричного й інших способів.

Хімічний спосіб виявлення вибухових речовин реалізовується у аерозольних тестах. До таких тестів відноситься вітчизняний комплект аерозолів « Expray»[39, с.32].

Можуть застосовуватись і інші методи та засоби виявлення вибухонебезпечних приладів. Так, наприклад, для виявлення радіокерованих пристроїв може застосовуватись метод нелінійної радіолокації. Вибухові пристрої з часовим підривачем можуть виявлятися шляхом використання портативних контактних мікрофонів(фонендоскопів). Металеві елементи конструкції вибухового пристрою можуть виявлятися із застосуванням переносних та стаціонарних металошукачів [40,с.16-17].

Також може застосовуватись роботехнічний комплекс для дистанційного знешкодження та транспортування вибухових пристроїв. Так, наприклад, якщо на небезпечний предмет відреагував собака чи його було виявлено за допомогою технічних засобів, застосовується відповідний комплекс, який обстежує, та у випадку необхідності транспортує у спеціально підготовлене місце[41, с. 23].

Після проведення спеціалістом-вибухотехніком пошуку вибухових матеріалів, та встановлення їх відсутності, слідчий(старший СОГ) за погодженням з керівником органу внутрішніх справ надає дозвіл щодо входження до місця огляду інших членів СОГ та проведення огляду[42,с. 15].

Огляд місця події при пошуку вибухонебезпечних предметів доцільно здійснювати концентричним способом(від периферії до центру) у відповідному порядку:

- Огляд прилеглої території в радіусі 10-50 метрів;
- Огляд транспортних засобів, які знаходяться поруч з будівлею;
- Огляд входів та виходів (в тому числі закритих на момент огляду);
- Огляд робочих кабінетів, аудиторій, промислових приміщень.

Огляду також підлягають місця де можна приховати встановлений вибуховий пристрій. Такими місцями є: електричні щитки ,батареї, мусорні ящики, баки.

У разі встановлення відсутності вибухових матеріалів або предметів конструктивно схожих на них, слідчо-оперативна група оформлює матеріал до

якого включається протокол огляду місця події складений слідчим слідчо-оперативної групи та акт перевірки об'єкту на наявність вибухових пристроїв, вибухових речовин або конструктивно схожих на них предметів, складеного за результатами роботи інспекторів вибухотехніків[41,с.14].

Якщо все ж буде виявлений предмет, який імітує вибуховий пристрій відповідні відомості вносяться в протокол огляду місця події із зазначенням де саме його виявили, проводиться детальний опис зовнішнього вигляду , а також відео- та фотозйомка предмету. Також може бути складено план-схема із вказівкою місця виявлення такого предмета. Обов'язково фіксуються такі відомості: зовнішній вигляд, розмір колір, матеріал, з якого зроблений предмет, а також засоби для його перенесення, маскування(сумка, портфель, валіза, й інше) та інші специфічні ознаки. Також потрібно вжити заходів щодо виявлення, закріплення та вилучення слідів пальців рук, осіб причетних до виготовлення предметів, які імітують вибуховий пристрій з метою їх подальшого дослідження і використання в процесі доказування[43].

Наступним кроком є проведення огляду місця з якого було здійснене повідомлення. Під час проведення огляду місця події , з якого було зроблено повідомлення, незалежно від того, затриманий підозрюваний чи ні , потрібно вжити заходів для вилучення слідів пальців рук з телефонної слухавки чи самого апарата, а також звернути увагу на наявність мікрочасток у можливих місцях контакту злочинця з навколишніми предметами. З цією метою до огляду місця події обов'язково рекомендується залучати спеціаліста криміналіста[18, с.153-154].

Особливості тактики проведення допиту

Допит поруч з оглядом місця події виступає найпоширенішою та найінформативнішою слідчою (розшуковою) дією. Це підтверджується статистичними даними. Так проведення допиту займає 25 % від загальної кількості робочого часу слідчого.З усього часу , відведеного на проведення слідчих дій , на допит припадає понад 80 %[44,с. 3] .Саме за розглядуваної слідчої майже у кожній справі отримується максимальна кількість інформації, яка використовується при доказуванні. У цьому сенсі допит вважають основним, головним джерелом

отримання доказів. При цьому у кожному конкретному випадку його проведення є індивідуальним[45,с.101].

Порядок проведення допиту передбачено ст. 224- 227 Кримінально-процесуальним кодексом України. Проте, дані статті не містять визначення даної слідчої дії.

Достатньо розкриває це поняття науковець М.О. Яновий . Він зазначає, що допит-це регламентований кримінально-процесуальним законом процес специфічної вербальної взаємодії з допитуваним, під час якої слідчий(дізнавач, прокурор, суддя), використовуючи законні тактичні прийоми і методи психологічного впливу, отримує від допитуваного і фіксує у протоколі усну інформацію про відомі йому обставини, що мають значення для розслідування злочину [46, с.10].

Допит у справах про завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності є одним із найважливіших засобів збирання доказів. В більшості випадків основу підозри складають покази свідків та самого підозрюваного [14, с. 68].

На етапі перевірки повідомлення про вчинений злочин, до відкриття кримінального провадження, паралельно з оглядом об'єкта погрози доцільно провести опитування громадян (співробітників, відвідувачів даного підприємства, установи, організації або мешканців замінованого будинку), а вже потім, після порушення кримінальної справи визначивши процесуальне положення цих осіб(потерпілий або свідок), провести їхній допит [47, с.18].

При допиті потерпілих та свідків слідчий направляє свої зусилля на отримання даних, які характеризують подію злочину, особливостей зовнішності і інших важливих для кримінальної справи обставин.

Отримання від потерпілих та свідків достовірної інформації залежить від правильності тактики проведення цієї слідчої дії. Допит цих осіб має бути проведений в найкоротший строк, оскільки чим більше часу мине, тим менше сприйнятої інформації залишиться у них пам'яті. Таким чином для отримання максимальної кількості інформації, допит має бути проведено якомога швидше.

При допиті цих осіб можуть виникнути ситуації, коли хвилювання заважає докладно розповісти про подію. В такому випадку допит потрібно провести пізніше. Також при проведенні допиту слід дотримуватись певних умов. В процесі допиту має підтримуватись обстановка спокою, доброзичливості, впевненості у позитивному вирішенні справи[22,с. 149].

Так свідком за даною категорією справ може бути:

- особа до якої надійшло повідомлення про загрозу;
- очевидці, які безпосередньо сприймали факт вчинення;
- особи, щодо місця мешкання яких (роботи, відпочинку) висунуто загрозу;
- працівники підприємства, якому було повідомлено про загрозу;
- працівники правоохоронних органів або інші особи, які затримали злочинця або вживали заходів щодо його встановлення та захоплення;
- співробітники установи зв'язку, котрі сприяли встановленню номера абонента, з якого надійшло повідомлення[14, с. 69].

Можливий допит і інших осіб, які володіють інформацією про злочинну подію.

Як зазначається в методичних рекомендаціях з організаційно-тактичних основ розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності, отримання повідомлення працівниками поліції не є перешкодою для їх допиту. Такий допит потрібно провести відразу після відкриття кримінального провадження, оскільки по-перше, це дозволить отримати необхідну інформацію та здійснити пошук злочинця,,по гарячим слідам”, а по-друге, дозволить зафіксувати відображенні у пам'яті особливості мови і голосу особи, яка дзвонила, супутню звукову обстановку, які в подальшому можуть бути забутими свідком [47, с. 24-25].

При допиті особи, якій повідомили про загрозу безпеці громадян, слід з'ясувати таке :

- 1) коли, де саме і як їй стало відомо про загрозу безпеці громадян;

2) від кого вона дізналась про таку загрозу , приблизний проміжок часу, впродовж якого відбувалась розмова, яка саме інформація (дослівно) була їй повідомлена;

3) чи знає вона особу, що повідомила про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності;

4) чи представилась особа, що повідомляла про загрозу безпеці, яку інформацію повідомила про себе;

5) чи зможе вона цю особу впізнати (за голосом чи за зовнішнім виглядом);

6) які дії вона вчинила після отримання повідомлення про загрозу безпеці громадян , знищення чи пошкодження майна;

7) зміст розмови і тривалість розмови по телефону;

8) обставини, які характеризують голос і мову , особи, яка повідомила про загрозу;

9) емоційне забарвлення розмови;

10) наявність посторонніх шумів [17, с. 155].

Власників чи керівників підприємств, співробітників таких підприємств, мешканців будинку, щодо яких надійшло повідомлення про небезпеку допитують як потерпілих .

Під час допиту таких осіб належить з'ясувати таке:

- чи вчинювались раніше подібні посягання щодо даного об'єкту ,
- чи є у підприємства(установи, організації) конкуренти(якщо так, то хто , з якого часу);
- чи є у підприємства(установи, організації) борги перед юридичними, фізичними особами, судові позови(якщо так, то перед ким, з якого часу);
- яка обстановка у колективі, будинку(можливі відносини, конфлікти між співробітниками, сусідами);
- які заходи планувались на даний день на об'єкті (укладення важливих угод, проведення іспитів, заліків, контрольних робіт у навчальному закладі);
- хто із співробітників (учнів) був звільнений(відрахований) нещодавно;

- чи не проводився останнім часом набір співробітників і чи не було комусь відмовлено у працевлаштуванні , прийнятті до навчального закладу;
- хто з мешканців будинку веде аморальний спосіб життя та спроможний на вчинення даного злочину;
- чи заподіяні збитки підприємству(установі, організації), які саме та який їх розмір[22, с. 151].

Найбільшою уваги потребує допит підозрюваного.

Тактика допиту підозрюваного визначається відповідно до ситуації, яка складається.

Показання підозрюваного, як правило, одержуються на початковому етапі розслідування. У цей момент підозрюваний не знає якими доказами володіє слідчий і він не в змозі протиставити йому свою лінію поведінку. В такому випадку необхідно в найкоротший строк провести допит. Чим більше часу мине з моменту затримання до моменту допиту тим більша ймовірність того, що він сформує свою лінію поведінки. У випадку, якщо допит проведено невідкладно підозрюваний не зможе виробити власну позицію. Якщо все ж підозрюваному до моменту допиту вдалось виробити власну лінію поведінки, то невідкладність допиту змусить його відкинути або змінити її[22,ст. 154].

Під час допиту можуть виникнути дві ситуації: 1) особа визнає себе винною ; 2) особа не визнає себе винною.

У випадку коли допитуваний визнає факт вчинення злочину передбаченого статтею 259 КК, у процесі допиту слід встановити всі обставини, які входять до предмету доказування по даній категорії кримінальних справ.

Після допиту покази підозрюваного необхідно детально перевірити шляхом проведення різни слідчих дій (допит свідків, впізнання), а також вивчення вже наявних доказів.

Якщо підозрюваний не визнає факту вчинення ним злочину, то потрібно зафіксувати його покази у найменших деталях. Встановити де він був, що робив у визначений період часу і хто може підтвердити його покази[22,157].

Допомогти виявити неправду у показах підозрюваного можна шляхом постановки великої кількості запитань. Як зазначає З.І. Мітрохіна, викрити неправду можна активним веденням допиту тобто ставлення великої кількості запитань, що призводить до дезорганізації психічних процесів, тому що особі важко утримувати у пам'яті відповіді на попередні запитання[48, ст. 41]. Таким чином потрібно ставити питання, які уточнюють та деталізують розповідь підозрілого, що дозволяє його викрити.

Також можуть допомогти такі тактичні прийоми як використання фактору раптовості, протиріччя в показах допитуваного, створення напруги[35, с.54-55].

4.3 Особливості тактики пред'явлення для впізнання.

Великого доказового значення має така слідча дія як, як пред'явлення для впізнання. Впізнання проводиться з виконанням вимог ст. 228 КПК.

Пред'явлення для впізнання це слідча дія, що полягає в пред'явленні свідкові чи іншій особі об'єктів, які вони спостерігали раніше, з метою встановлення їх тотожності чи групової належності[7, с. 226].

Сутність даної слідчої дії полягає в тому, що особі пред'являють об'єкти , образи яких вона порівнює з уявними образами об'єктів, які вона спостерігала раніше і вони пов'язані з подією злочину. На цій підставі робиться висновок про їх тотожність, подібність або відмінність[49,с.6].

Розглянемо особливості їх проведення за завідомо неправдивими повідомленнями про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Особливість пред'явлення для впізнання при розслідуванні завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці знищення чи пошкодження об'єктів власності в тому, що часто особи, наприклад свідки часто безпосередньо не бачили злочинця, а лише сприймали його усне мовлення. Тому у випадках вчинення цього злочину впізнання зазвичай здійснюється за голосом, особи яка повідомила про небезпеку. Досить детально методику проведення цієї слідчої дії описує Лога В.М.

у своїй роботі присвяченій методичним рекомендаціям з організаційно-тактичних основ розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності.

Так впізнаваний та поняті, підібрані для впізнання за голосом особи, розміщуються в одній кімнаті, а впізнаючий, слідчі та поняті – в іншій суміжній кімнаті. Таким чином особа, яка впізнає, відокремлена від особи голос якої потрібно впізнати, оскільки впізнання відбувається із залученням тільки слухової пам'яті. Прослуховування усної мови особи, яка впізнається, а також статистів відбувається за командою слідчого. Тривалість мови і фраз, що вимовляються заздалегідь їм роз'яснюються. Задум слідчого реалізовується шляхом постановки відповідних питань особі, яка впізнається і статистам або втягування в діалог, або пропозиції прочитати текст. Коли особа, яка впізнає заявить, що в даний момент вона чує мову впізнаваного, їй пропонується перейти до суміжної кімнати та повторити свою заяву, у присутності впізнаваного, за якими словами та ознаками голосу він впізнає особу[47, с. 28-29].

Зважаючи на те, що повідомлення про небезпеку зазвичай передається по телефону, проведення впізнання за голосом не завжди ефективно. Це пов'язано з тим, що мовлення по телефону має свої особливості, які змінюють голос мовця. Відповідно особа не завжди може помітити схожість між голосом, який з нею говорив по телефону та голосом, який звертається до неї вживу. В такому випадку доцільно провести впізнання голосу по телефону чи по фонограмі мовлення[47,с. 29].

Впізнання за допомогою телефона здійснюється за вищенаведеними правилами, тільки з різницею в тому, що сприйняття мови відбувається по телефону.

У випадку проведення впізнання по фонограмі, особі, яка впізнає, пропонується прослухати не менше трьох фонограм на одній з яких записана розмова, особи, яку потрібно впізнати. Голос осіб, пред'явлених для впізнання, теми розмови по можливості мають бути схожими. Слідчий присвоює номери фонограм і послідовно в порядку, названими впізнаваними особами, відтворює

особі, яка впізнає. В протоколі такої слідчої дії фіксується результат і хід його проведення. В протоколі впізнання потрібно зафіксувати опис ознак, за якими особа була впізнана, з вказівкою їх особливостей. Фонограми долучаються до матеріалів кримінальної справи в якості додатку до протоколу впізнання [22,с.168-169].

Серед слідчих дій на початковому етапі розслідування спрямованих на отримання доказової інформації щодо злочинів передбачених статтею 259 КК, найважливіше значення має огляд, допит та пред'явлення до впізнання. Всі вони мають певні алгоритми. Так огляду підлягають два місця: місце щодо якого надійшло повідомлення про загрозу та місце з якого здійснювалось таке повідомлення. З місця щодо якого повідомили про небезпеку, евакуюються люди після чого оглядаються вибухотехнічною службою на предмет наявності вибухонебезпечних предметів. У випадку не виявлення таких, старший СОГ приймає рішення про входження інших членів групи та проведення огляду. У випадку виявлення макетів, вони описуються в протоколі огляду. Також проводиться огляд місця, з якого було повідомлено про загрозу. Далі проводиться допит. Допитуються свідки, постраждалі та підозрювані. Найбільше значення має допит підозрюваного. Далі проводиться пред'явлення до впізнання. Пред'явлення до впізнання за злочином передбаченим статтею 259 Кримінального кодексу України має певну специфіку, а тому здійснюється за голосом, особи яка повідомляла про загрозу.

ВИСНОВКИ

У магістерській роботі розглянуто наукову проблему, що має актуальне значення для науки криміналістики, а саме: розкрито методику завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності та сформульовано рекомендації з огляду на сучасні реалії. На підставі результатів дослідження отримано, сформульовано й обґрунтовано низку теоретичних положень, до найголовніших з яких належать такі:

1. Кримінальні правопорушення, пов'язані з поширенням неправдивої інформації, що посягали на громадську безпеку, характеризуються порівняно малим генезисом свого становлення - відповідальність за їх вчинення визначалася лише з початку XX століття. У чинному КК України 2001 року цей склад злочину, визначений нині у статті 259 КК України. Наразі це досить поширені злочини, що характеризуються низкою криміналістично значущих особливостей.

2. У сучасній юридичній науці не сформовано єдиного підходу до визначення поняття криміналістична характеристика. На наш погляд, вона являє собою систему елементів, структурно пов'язаних з відповідними елементами складу злочину передбаченого статтею 259 КК України, які й конкретизують їх криміналістичними типовими ознаками: обстановка, способи вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності, слідова картина та особа злочинця.

3. Спосіб вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності має тричленну структуру: підготовку, вчинення та приховання злочину. При цьому приховування злочину входить в структуру способу вчинення злочину тільки якщо спочатку охоплюється умислом злочинця. Судова, слідча практика показала, що у 87%

випадків злочинці здійснюють підготовку до злочину, найчастіше шляхом вибору адресата. Центральне місце в структурі способу вчинення злочину займають дії злочинця з доведення відомостей про акт, що готується, безпосередньо до адресата. Зазвичай повідомлення передається за допомогою технічних засобів, таких як телефон. Повідомлення можна розділити на відкриті та анонімні. У більшості випадків воно передається анонімно, але якщо вказуються достовірні дані то можна говорити про сумлінну оману особи, яка повідомила про загрозу. Способами приховування можуть бути: передача повідомлення на телефон не обладнаний автоматичним визначником незаконного підключення до телекомунікаційної мережі; зміна голосу (чи зовнішності) під час повідомлення про загрозу безпеці тощо.

4. Обстановку вчинення даного злочину зазвичай розуміють у широкому сенсі, тобто це не тільки об'єктивні фактори, що безпосередньо або опосередковано впливають на поведінку людини до, у момент та після вчинення злочинного діяння, але й сама поведінка прямих і непрямих учасників злочину. Обстановка складається з двох елементів: часу та місця. Проаналізувавши статистичні данні нами встановлено, що зазвичай про вибухи повідомляють з 7 до 18 години у робочий день. Це пояснюється тим, що у неробочий час відсутня мотивація вчиняти цей злочин. Також найбільша кількість повідомлень припадає на осінь та весну, так як дорослі повертаються на роботу з відпусток, а в учнів та студентів закінчуються канікули. Щодо місця, то нами встановлено, що зазвичай, на момент передачі повідомлення про загрозу безпеці найчастіше злочинці перебували за місцем свого проживання та знаходились в обласному центрі. Пояснюється це тим, що завдяки великому скупченню населення в містах, легше «злитись» з натовпом.

5. Сліди зазвичай визначаються способом вчинення злочину, оскільки кожен спосіб вчинення злочину залишає тільки йому притаманні сліди. В усіх випадках використання злочинцями засобів телефонного зв'язку сліди утворювались у вигляді вхідної та вихідної інформації і знаходились в

операторів зв'язку, абонентами якого були злочинець та особа, яка прийняла повідомлення.

6. Для успішного розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення або пошкодження об'єктів власності необхідно досліджувати та вивчати особу, яка вчиняє відповідні злочини. Завдяки статистичним даним ми сформували портрет злочинця. Так, зазвичай злочини, передбачені статтею 259 КК вчиняються одноособово осудними особами чоловічої статі віком від 18 до 25 років з повною середньою освітою. Великою є ймовірність причетності осіб, які працюють або навчаються у відповідному закладі. При цьому в основному вони всі є місцевими мешканцями, які попереднього злочинного досвіду не мали. Водночас вчиняли цей злочин з хуліганських мотивів а також переслідуючи такі цілі як жарти, розвага, помста.

7. В залежності від конкретної слідчої ситуації, слідчому може бути запропонований певний алгоритм дій. Розгляд кожної типової слідчої ситуації в цілому, а також окремих її напрямів дає можливість на початковому етапі розслідування висунути конкретні версії щодо підозрюваного. Нами встановлено такі ймовірні версії: злочин вчинено особою чоловічої статі; злочин вчинено з попередньою підготовкою; злочин учинено однією особою або групою осіб; злочин учинено особою у стані сп'яніння; злочин вчинено особою, яка страждає на психічні розлади; злочин вчинено особою, яка працює чи навчається у цьому закладі; злочин вчинено з хуліганських мотивів.

8. Для кваліфікації відповідного діяння за статтею 259 КК необхідно щоб воно мало такі ознаки: містити вигадані відомості про вчинення загально небезпечних злочинів; відзначатись правдоподібністю і може сприйматися тими, кому воно адресовано, як реальна загроза їх безпеці; про відсутність загрози безпеці насправді заявнику заздалегідь відомо, замаскованим під чужим іменем або анонімним. Під час отриманні інформації про підготовку вибуху на гарячу лінію Національної

поліції «102», черговий повинен діяти відповідно до наказу МВС України № 357 від 27 квітня 2020 року. При

передачі повідомлення правопорушником, потрібно уважно його вислухати, розмову із заявником вести в уповільненому темпі, не перебиваючи його, але дотримуватися методу перепитування, посилаючись на незадовільну якість зв'язку чи неправильне розуміння.

Зміст повідомлення може дати орієнтовну пошукову інформацію при зіставленні з криміналістичною характеристикою відповідного злочину. Оперативний аналіз голосу та мови, особи яка здійснила дзвінок сприяє встановленню таких особливостей характеристики особи злочинця як стать, приблизний вік, емоційний стан, інтонацію, діалект, акцент; дефекти мовлення. Аналіз характеру шумів, на фоні яких тривала телефонна розмова, може допомогти у визначенні місця з якого здійснювалась розмова.

9. До нагальних слідчих (розшукових) дій, спрямованих на отримання доказової інформації щодо злочинів передбачених статтею 259 КК у першу чергу відносять огляд, який доцільно розпочати з об'єкта загрози з залученням спеціаліста-вибухотехніка. В цілях безпеки громадян проведення огляду об'єкта замінування проводиться тільки після евакуації громадян. При допитах слід встановити всі обставини, які входять до предмету доказування по даній категорії кримінальних проваджень. Наступною типовою слідчою (розшуковою) дією є пред'явлення для впізнання особи за голосом чи фонограмою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- 1.Лога В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Київ, 2012. 99 с.
- 2.Васильєв А. А. кримінальна відповідальність за завідомо неправдиве повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності: сучасний стан та напрямки вдосконалення. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2020. С. 87. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/8210/Kryminalna%20vidpovidalnist%20za%20zavidomo%20nepravdyve%20povidomlennia%20pro%20zahrozu%20bezpetsi%20hromadian_Vasyliiev_2020.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- 3.Увага! Телефонне мінування [Електронний ресурс]–Режим доступу до ресурсу: <http://www.brdlyceum15.org.ua/2022/12/06/uvaga-telefonne-minuvannya/>.
- 4.Казанська Л. М. Криміналістична характеристика злочинів пов'язаних з корупцією / Л. М. Казанська. // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – 2014. – С. 169–172.
- 5.Берназ П. В. Поняття криміналістичної характеристики злочину / П. В. Берназ. // Південноукраїнський правовий часопис. – 2017. – С. 34–38.
- 6.Криміналістика: підручник/ за ред. П.Д Біленчука.- 2-ге вид., випр. І доп.- К.:Атіка;2001. 665с.
- 7.Кузьмічов В.С. Криміналістика: навч. посіб. / В.С. Кузьмічов, Г.І. Прокопенко / За заг. ред. В.Г. Гончаренка та Є.М. Моїсєєва. К.: Юрінком Інтер, 2001. 368 с.
- 8.Лога В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності : дис. канд. / Лога В. М. – Київ, 2012.
- 9.Ельвіра О. Криміналістична характеристика кримінального правопорушення: поняття та практичне значення / Оржинська Ельвіра. // Національний юридичний журнал: теорія та практика. – 2021. – С. 99–102.

10. Чаплинська Ю. А. До питання сутності та структури криміналістичної характеристики. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. №3. С. 194–198. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

<https://er.dduvs.in.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/3901/9.pdf?sequence=1&isAllowed=y>.

11. Тіщенко В. В. Корисливо-насильницькі злочини : криміналістичний аналіз : [монографія] / Тіщенко В. В. – Одеса : Юрид. літра, 2002. – 360 с.

12. Криміналістика тактика і методика розслідування злочинів : підручник [для студентів юрид. вузів.фак]/ за ред.проф. В.Ю. Шепітька .- Х.: Право, 1998.-376 с.

13. Іщенко А. В. Фундаментальні та прикладні криміналістичні категорії / Іщенко А. В. // Актуальні проблеми розкриття та розслідування злочинів у сучасних умовах : матеріали Міжнар. наук.-практ.конф. (Запоріжжя, 05 листоп. 2010 р.) : у 3-х ч. – Запоріжжя : Запорізьк. юрид. ін.-т ДДУВС, 2010. – Ч. 1. – С. 180-182.

14. Рибянець С. А. криміналістичне забезпечення розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. 160 с.

15. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідним органам внутрішніх справ [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: http://e-pidruchniki.com/content/52_1_Kriminalistichna_harakteristika.html.

16. Орлова Т. А. Особливості початкового етапу розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці / Т. А. Орлова – Київ, 2018.

17. Батьюк О. В. Методика розслідування окремих видів злочинів, підслідних органам внутрішніх справ: навч. Посібник / О. В. Батьюк, Р. І. Благута. – Львів: ЛьвДУВС, 2011.

18. Герасимів О. І. Методика розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Київ, 2019. С. 138 [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2746/1/%D0%9C%D0%A0%D0%9E%D0%92%D0%97-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA%202019.pdf>

19.Лога В. М. Способи завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження типових об'єктів власності. *Юридична наука*. 2011. С. 178–184. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwit3oWd3_36AhWIvosKHd9jAYwQFnoECBAQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firbis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FI21DBN%3DLINK%26P21DBN%3DUJRN%26Z21ID%3D%26S21REF%3D10%26S21CNR%3D20%26S21STN%3D1%26S21FMT%3DASP_meta%26C21COM%3DS%262_S21P03%3DFILA%3D%262_S21STR%3Djnn_2011_3_23&usg=AOvVaw0TYiHuG2CkNI5VLrrREqZ2

20.Негрич Н. М. Аналіз обстановки вчинення завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності / Н. М. Негрич. // равовий часопис Донбасу. – 2017. – С. 179–184.

21.Настільна книга слідчого: [наук.-практ. вид. для слідчих і дізнавачів] / М.І. Панов, В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова та ін. - 2-ге вид., перероб. і доп. К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2007. 584 с.

22.Плетенець В. М. Розслідування завідомо неправдивого повідомлення про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності. Дніпропетровськ, 2012. 249 с. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

<https://dduvs.in.ua/biblioteka/biblioteka-studenta-dduvs/pidruchniki-posibniki/poshkodzhennya-ob-yektiv-vlasnosti/>

23. Кузьменко А. О. Розслідування квартирних крадіжок, учинених раніше засудженими особами : дис. канд. / Кузьменко А. О. – Дніпро, 2018. – 218 с.

24.Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів. О.: Фенікс, 2007. 260 с

25. Шевченко А. С. Концептуальні засади методики розслідування хуліганства, вчиненого під час виборчого процесу в Україні / А. С. Шевченко, К. О. Чаплинський. – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2018. – 103 с. – ("Гельветика").

26. Павлюк О. Слідова картина та типова обстановка вбивств осіб похилого віку та одиноких осіб, пов'язаних із заволодінням їхнім майном / Олександр Павлюк. // Підприємство, господарство і право.. – 2017. – С. 299–303.

27. Негрич Н. М. Особа злочинця як елемент криміналістичної характеристики завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці громадян, знищення чи пошкодження об'єктів власності Міжнародний юридичний вісник. 2017. С. 254–260. [Електронний ресурс] Режим доступу до ресурсу:

https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwiz5fL44P36AhXHgSoKHU6jCm8QFnoECBMQAAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.irbis-nbuv.gov.ua%2Fcgi-bin%2Firis_nbuv%2Fcgiirbis_64.exe%3FI21DBN%3DLINK%26P21DBN%3DUJRN%26Z21ID%3D%26S21REF%3D10%26S21CNR%3D20%26S21STN%3D1%26S21FMT%3DASP_meta%26C21COM%3DS%262_S21P03%3DFILA%3D%262_S21STR%3Dmuvnudp_2017_4-5_44&usg=AOvVaw2wPZMs_y73WIDCtOyzqfyw

28. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі: підручник. К: Кондор, 2008. 588 с.

29. Мазур А. Межі початкового етапу розслідування // Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2015. Вип. 61. С. 435-441. [Електронний ресурс] URL:

http://www.irbisnbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vlnu_yu_2015_61_54

30. Веліканов С.В. Класифікація слідчих ситуацій у криміналістичній методиці : автореф. дис. ... канд. юрид. Наук : 12.00.09 / С.В. Веліканов; Нац. юрид. акад. України. – Х., 2002. – 22 с.

31. Татарин І. І. Ситуаційна зумовленість розслідування окремих видів злочинів. / І. І. Татарин. // Серія юридична. – 2012. – №2.

32. Рішення колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду від 30 вересня 2021 року у справі № 556/450/18 [Електронний ресурс] / . – Режим доступу до ресурсу: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100109396>.

33. Збірник методичних рекомендацій з питань розкриття та розслідування злочинів слідчими та оперативними працівниками органів внутрішніх справ під. Ред. П.В Коляди]-К.:2001 р. – 240с.

34. Інструкція організації реагування на заяви і повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України [Електронний ресурс] / . // МВС України. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0443-20#Text>.

35. Райманов В. Р. Методика розслідування злочинів, пов'язаних із завідомо неправдивим повідомленням про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності / Райманов В. Р., 2019. – 80 с

36. Єфімов М. М. Теоретичні засади методики розслідування втягнення неповнолітнього в заняття проституцією і сутенерства / М. М. Єфімов, В. О. Лазарєв. – Одеса: Видавничий дім "Гельветика", 2020. – 230 с.

37. Чаплинський К.О. Тактичне забезпечення проведення слідчих дій : монограф. / Чаплинський Костянтин Олександрович. –Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. Ун-т внутр. Справ; Ліра ЛТД,2010. – 560 с

38. МВС України. Особливості організації кінологічної діяльності [Електронний ресурс] / МВС України // Харківський національний університет внутрішніх справ. – 2020. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwi27YLV1rHAhUCpIsKHUutBowQFnoECBUQAQ&url=https%3A%2F%2Fnivd.edu.ua%2Fscience-issue%2Fissue%2F4811&usg=AOvVaw18idKFbPh6ylZlrzDqEgpp>

39. Особливості використання спеціальних знань під час розслідування злочинів, учинених на території Операції Об'єднаних сил, а також на тимчасово окупованих територіях – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. – 48 с.

40. Юсупов В. В. Пошук та знешкодження саморобних вибухових пристроїв [Електронний ресурс] / В. В. Юсупов, Ю. П. Приходько // Національна академія внутрішніх справ. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&cad=rja&uact=8&ved=2ahUKEwis6d3f2LH-AhXVz4sKHdXmCK4QFnoECAkQAQ&url=http%3A%2F%2Felar.naiau.kiev.ua%2Fjspui%2Fbitstream%2F123456789%2F6790%2F1%2F%25D0%25A1%25D0%2592%25D0%259F%25D0%25BC%25D0%25B5%25D1%2582%25D0%25BE%25D0%25B4%25D0%25B8%25D1%2587%25D0%25BA%25D0%25B0.pdf&usg=AOvVaw24FR9pLa4J3n-vxB3LEBWv>.

41. Особливості взаємодії при досудовому розслідуванні кримінальних правопорушень за фактами вибуху, загрози вибуху або виявлення саморобних вибухових пристроїв – Харків: Харківський національний університет внутрішніх справ, 2018. – 42 с.

42. Класифікація та види саморобних пристроїв – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. – 91 с.

43. Особливості розслідування [Електронний ресурс] / . – Режим доступу до ресурсу: http://epidruchniki.com/content/54_3_Osoblivosti_rozslidyvannya.html .

44. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти) : монограф. / В. К. Весельський – К. : НВТ «Правник» – НАВСУ, 1999.

45. Пиріг І. В. Методика розслідування крадіжок, вчинених на території садівницьких товариств і дачних кооперативів / І. В. Пиріг, В. В. Самсонова. – Дніпро: Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ, 2017. – 151 с.

46. Янковий М. О. Тактичні засади допиту та розвідувального опитування: порівняльне дослідження : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09«Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза» / М.О. Янковий. – Одеса, 2007.

47. Лога В. М. Методичні рекомендації з організаційно-тактичних основ розслідування завідомо неправдивих повідомлень про загрозу безпеці, знищення чи пошкодження об'єктів власності / Лога В. М., 2011. – 42 с.

48. Митрохіна З. И. Використання знань психології при проведенні допиту: навч. посібник/ Митрохіна З.И., 1990.-52 с.

49. Криміналістика : Підручник для студентів юрид. спец. вищих закладів освіти / Глібко В.М., Дудніков А.Л., Журавель В.А. та ін. / За ред . В.Ю. Шепітька.- К.: Виданичий Дім “ Ін Юре ”, 2011.